

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan otettavaksi kokeilu- luontoisesti käyttöön nuorisorangaistukseksi kutsuttava uusi rikosoikeudellinen seuraamus. Nuorisorangaistusta voitaisiin käyttää rangaistuksena alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta silloin, kun sakkorangaistus ei rikoksen vakavuuden vuoksi riitä eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Nuorisorangaistus on siten tarkoitettu sovellettavaksi rikoksiin, joista nykyään tuomitaan ehdollisia vankeusrangaistuksia. Pääsääntöisesti nuorisorangaistusta on tarkoitettu käytettäväksi silloin, kun tekijälle on jo aikaisemmin tuomittu vähintään yksi ehdollinen rangaistus. Poikkeuksellisesti nuorisorangaistus voitaisiin tuomita myös ensikertalaiselle, jos hänen sosiaalinen tilanteensa antaa siihen aihetta.

Nuorisorangaistus koostuisi nuorisopalvelusta ja valvonnasta. Osittain nuorisopalvelu olisi 15—17-vuotiaille sovellettua yhdyskuntapalvelua. Nuorisopalveluun sisältyisi myös nuoren sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja toimintoja. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi sellaiset kurssit ja opetusohjelmat, joiden avulla selvitetään nuoren elämäntilannetta. Nuorisopalvelua tuomittaisiin vähintään 10 ja enintään 60 tuntia. Valvonnassa keskeistä olisi keskustelu teh-

dystä rikoksesta ja sen vaikutuksista. Valvonnan tehtävänä olisi myös tukea ja ohjata nuorta. Valvontaan nuori määrättäisiin tuomioistuimen harkitsemaksi ajaksi, vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään vuodeksi.

Nuorisorangaistusta ehdotetaan ensi vaiheessa kokeiltavaksi muutamien tuomioistuinten alueella kolmen vuoden ajan. Nuorisorangaistuksen toimeenpanosta huolehtisi Kriminaalihuoltoyhdistys.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikainen laki nuorisorangaistuksen kokeilemisestä. Lisäksi ehdotetaan, että rikoslakiin ja eräisiin muihin lakeihin tehdään nuorisorangaistuksen käyttöön ottamisesta aiheutuvat muutokset. Esitykseen sisältyy myös syyttämättä ja tuomitsematta jättämistä koskevien säännösten muuttaminen siten, että tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto mainittaisiin erikseen syyttämättä tai tuomitsematta jättämisen perusteena.

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisestä olisi voimassa vuoden 1999 loppuun.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	4
2.2. Muiden pohjoismaiden lainsäädäntö	5
2.3. Nykytilan arviointi	6
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	7
3.1. Nuorisorangaistus	7
3.2. Sovittelu	8
4. Kokeilun toteuttaminen ja siihen liittyvät ongelmat	8
5. Kokeilualueiden valinta	8
6. Esityksen vaikutukset	9
7. Asian valmistelu	9
8. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotusten perustelut	11
1.1. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisestä	11
1.2. Asetus rikoslain voimaannpanemisesta	21
1.3. Rikoslaki	22
3 luku. Perusteista, jotka poistavat teon rangaistavuuden tai sitä vähentävät ...	22
1.4. Rikosrekisterilaki	23
1.5. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista	23
1.6. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta	24
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	24
3. Voimaantulo	24
4. Säättämisjärjestys	24
LAKIEHDOTUKSET	26
1. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisestä	26
2. Laki rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 a §:n muuttamisesta	29
3. Laki rikoslain 3 luvun muuttamisesta	30
4. Laki rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta	31

5. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta	31
6. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	32
LIITTEET	33
1. Rinnakkaistekstit	33
2. Laki rikoslain voimaansanomamisesta annetun asetuksen 15 a §:n muuttamisesta	33
3. Laki rikoslain 3 luvun muuttamisesta	34
4. Laki rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta	36
5. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta	37
6. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	38
2. Luonnos asetukseksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta	39

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Vuonna 1994 kaikista rikoksiin syyllisiksi epäillyistä 7,5 prosenttia oli 15—17-vuotiaita. Vuonna 1993 vastaava osuus oli 10,5 prosenttia. Useat nuorten rikokset liittyvät vapaa-ajanviettoon ja ikärajasäännöksiin. Tavallisia nuorten rikoksia ovat myös varkaudet, luvattomat käytöt ja vahingonteot.

Kriminaalipolitiikan yleisenä periaatteena on ollut, että nuorille tuomitaan tavallista lievempiä rangaistuksia, koska suuri osa nuorten rikollisuudesta johtuu lähinnä ymmärtämättömyydestä tai ajattelemattomuudesta. Nuorten rikollisuus on useimmissa tapauksissa nopeasti ohimenevä ilmiö. Ankarana rangaistus voi myös vaarantaa nuoren sosiaalisen kehityksen. Ennen kaikkea on pyrittävä välttämään nuoren joutumista vankilaan, koska sillä on todettu olevan haitallinen vaikutus nuoren kehitykseen. Nuorille rikoksenteikijöille sopivimpia ovat vapaudessa täytöntönpantavat seuraamukset, joiden kehittämistä tässä esityksessä ehdotetaan.

Edellä mainitut näkökohdat ovat erityisen tärkeitä silloin, kun rikoksenteikijä kuuluu nuorimpiin teoistaan rikosoikeudellisessa vastuussa oleviin ikäluokkiin eli on 15—17-vuotias. Tämänikäisiä rikoksenteikijöitä varten on usein muissakin maissa säädetty erityisiä nuorille sovellettuja seuraamuksia.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Nykyisessä lainsäädännössä on eräitä alle 18-vuotiaita rikoksenteikijöitä koskevia säännöksiä. Rikoslain 3 luvun 2 §:n (302/90) mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomitaan alennetun rangaistusasteikon mukaan, mitä koskeva säännös sisältyi jo rikoslain alkuperäiseen 3 luvun 2 §:ään. Syyttämättä jättäminen on rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 §:n 2 momentin (301/90) mukaan mahdollista alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, milloin siitä ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja sen katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

Vastaavalla tavalla tuomioistuimien saa rikoslain 3 luvun 5 §:n 4 momentin mukaan jättää rangaistuksen tuomitsematta rikoksesta, jonka joku on tehnyt alle 18-vuotiaana, jos teon katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan. Ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n 2 momentissa (992/89) säädetään, että alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain 7 §:n (137/76) mukaan ehdollisen rangaistuksen käyttäminen nuorille rikoksenteikijöille, joilla tarkoitetaan 15—20-vuotiaita, on mahdollista myös sellaisissa tapauksissa, joissa aikaisempi rangaistustuomio estää ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen 21 vuotta täyttäneelle. Ehdollisesti tuomitun nuoren rikoksenteikijän on oltava lain 8 §:n mukaan koetusaikana valvonnan alaisena, jollei tuomioistuin ole toisin määrännyt.

Vuoden 1994 tilastojen mukaan 15—17-vuotiaana rikoksen tehneille nuorille tuomittiin varsinaisessa oikeudenkäynnissä 5 268 rangaistusta. Näistä sakkorangaistuksia oli 3 723, ehdollisia vankeusrangaistuksia 1 348 ja ehdottomia vankeusrangaistuksia 193. Tuomitsematta jätettiin rikoslain 3 luvun 5 §:n 4 momentin perusteella 436 tapauksessa. Sellaisia tuomioita, joissa todettiin, ettei ehdollisesti tuomittua nuorta ole asetettava valvontaan, oli samana vuonna 158. Saata-vissa olevien tietojen mukaan valtaosa ehdollisesti tuomituista nuorista on siten valvonnassa.

Nuoren tekemä rikos voi johtaa myös lastensuojelulain (683/83) mukaisiin toimenpiteisiin. Sosiaalilautakunnan on lain mukaan ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin, jos lapsi tai nuori käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Jos taas lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon, sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia ja mikäli huostaanoton arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Rikosten sovittelusta ei voimassa olevassa

laissa ole säännöksiä. Sovittelutoiminta aloitettiin Suomessa vuonna 1983. Vuonna 1995 toiminnassa oli mukana noin 170 kuntaa. Sovitteluun oli mahdollisuus kaikissa yli 20 000 asukkaan kunnissa. Sovittelun osin epävirallisen luonteen vuoksi tilastointi on epätarkkaa. Karkean arvion mukaan vuonna 1995 soviteltiin yli 3 000 rikosjuttua, joissa oli lähes 5 000 rikokseen syyllistynyttä henkilöä. Pääosin kysymys on vähäistä omaisuusrikoksista kuten vahingonteosta, näpistyksestä ja varkaudesta sekä lieventyypisistä pahoinpitelyrikoksista.

Sovittelu rakentuu vapaaehtoistoiminnan varaan. Vaikka pääosa sovitteluista on organisoitu sosiaalilautakuntien alaisuuteen, puuttuu järjestelmältä kiinteä valtakunnallinen organisaatio. Normiston ja kiinteän valtakunnallisen organisaation puute on tosin osin linjassa eräiden sovittelun syntyperusteiden kanssa. Sovittelua on usein tarjottu nimenomaan vaihtoehtona viralliselle, lakiin perustuvalle ja viranomaisten hallinnoimalle kontrollijärjestelmälle.

Sovittelutoiminnan ohjaaminen lainsäädännöksiin on ongelmallista juuri toiminnan epävirallisen luonteen vuoksi. Toisaalta sovitteilla on selvä yhteys rikosoikeusjärjestelmään toimenpiteistä luopumissäännösten kautta. Vuonna 1991 uudistettujen säännösten mukaan voidaan tekijän toiminta rikoksen vaikutusten estämiseksi ja poistamiseksi ottaa huomioon seikkana, joka puoltaa syyttämättä tai tuomitsematta jättämistä. Vaikka laki ei suoraan sovittelua mainitsekaan, todetaan lain perusteluissa, että juuri osallistuminen sovitteluun voisi olla yhtenä esimerkkinä tässä tarkoitettusta tilanteesta.

2.2. Muiden pohjoismaiden lainsäädäntö

Nuorten rikosoikeudellisesta asemasta

Nuorten rikosoikeudellinen asema vaihtelee suuresti eri maissa. Jo syyntakeisuusikärajat Euroopan maissa poikkeavat toisistaan. Eräissä maissa nuorten tekemät rikokset käsitellään erityisissä nuorisotuomioistuimissa ja nuoriin kohdistettavat seuraamukset saatavat poiketa suurestikin aikuisiin käytettävistä. Kun tässä esityksessä ei ehdoteta nuoria koskevan seuraamusjärjestelmän täydellistä muuttamista, vaan pääasiana on nuorisorangaistuksen käyttöön ottaminen, on vertailu muiden pohjoismaiden lainsäädäntöön rajoitettu niihin seuraamuksiin, jotka

vastaavat ankaruudeltaan ehdotettua nuorisorangaistusta. Lähinnä selvitetään seuraamuksia, jotka sijoittuvat sakon ja ehdottoman vankeuden väliin.

Ruotsi

Ruotsin lainsäädännössä vastaa suomalaista ehdollista rangaistusta kaksi eri seuraamustyyppiä, nimittäin ehdollinen tuomio (villkorlig dom) ja suojeluvalvonta (skyddstillsyn). Ehdollinen tuomio annetaan kahden vuoden koeajaksi ja siihen liittyy yleensä ehdoton sakko. Jos tuomittu rikkoo tuomiossa määrättyjä velvollisuuksiaan, ehdollinen tuomio voidaan syyttäjän vaatimuksesta muuttaa muuksi seuraamukseksi.

Suojeluvalvontaa tuomitaan kolmen vuoden koeajaksi, josta tuomittu on ensimmäisen vuoden valvonnan alaisena. Siihen voidaan liittää erityisiä ehtoja ja tietyin edellytyksin myös sakkorangaistus tai enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistus. Ehtojen rikkomisen vuoksi voidaan valvonta-aikaa pidentää ja vakavissa tapauksissa myös määrätä muu rangaistus suojeluvalvonnan tilalle.

Suojeluvalvonnan yhteydessä voidaan hoidon tarpeessa oleva päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjä omalla suostumuksellaan määrätä niin sanottuun sopimushoittoon (kontraktsvård). Tätä seuraamusta käytetään ehdottoman vankeuden vaihtoehtona.

Ruotsissa kokeillaan parhaillaan yhdyskuntapalvelua vankeuden vaihtoehtona. Sekin on toteutettu suojeluvalvontaan liitettävänä erityisenä määräyksenä.

Ehdollisen tuomion ja suojeluvalvonnan tuomitseminen 15—17-vuotiaille on käytännössä selvästi harvinaisempaa kuin kolmas Ruotsin oikeuden tuntema seuraamus, erityiseen hoitoon määrääminen (överbilnande till särskild vård). Alle 21-vuotias rikoksen tekijä voidaan tuomioistuimen päätöksellä määrätä sosiaaliviranomaisten järjestämään hoitoon (vård inom socialtjänsten). Hoitomuodot vastaavat varsin pitkälle Suomen lastensuojelulain mukaisia toimenpiteitä kuten perhehuoltoja ja laitoshuoltoa. Erona Suomen järjestelmään on se, että Ruotsissa hoitoon määräämisestä rikoksen perusteella päättää tuomioistuin eikä sosiaaliviranomainen.

Vuonna 1993 julkaistussa komiteanmietinnössä (SOU 1993:35) ehdotetaan, että erityiseen hoitoon määrääminen poistettaisiin seu-

raamusjärjestelmästä. Samoin ehdotetaan, että nuorille säädettäisiin uudeksi seuraamustyyppiksi erityinen valvonta (särskild tillsyn), joka olisi erityisessä laitoksessa täytäntöön pantava rangaistus, vähintään kuusi kuukautta ja enintään kaksi vuotta. Se tulisi nykyään nuorille tuomittavien ehdottomien vankeusrangaistusten tilalle lukuun ottamatta yli kahden vuoden rangaistuksia. Vuonna 1995 julkaistu kolmiosainen komiteamietintö (SOU 1995:91) sisältää kattavan suunnitelman seuraamusjärjestelmän uudistamiseksi. Esityksellä pyritään selkeyttämään rangaistusten keskinäisiä ankaruussuhteita. Samalla tavoitteena on vankeusrangaistuksen käytön vähentäminen. Tähän pyritään ottamalla käyttöön joukko uusia vapaudessa täytäntöön pantavia seuraamuksia. Uudistuksen myötä luovuttaisiin sekä suojeluvalvonnasta että ehdollisesta tuomiosta. Ensin mainittu korvattaisiin erityisellä valvontarangaistuksella, jonka kestoksi määrättäisiin nykyisen kolmen vuoden sijasta yksi vuosi. Ehdollisen tuomion korvaisi koeaikarangaistus, jonka kesto lyhenisi nykyisen ehdollisen tuomion kahdesta vuodesta vuoteen. Muita vapaudessa täytäntöön pantavia seuraamuksia olisivat yhdyskuntapalvelu, sopimushoito sekä vankeuden suorittaminen sähköisesti valvottuna kotiaarestina.

Norja

Norjan laissa ei ole säädetty erityisiä seuraamuksia nuorille. Nuoria ei kuitenkaan kohdella samalla tavoin kuin aikuisia, vaan nuorten rikoksiin suhtaudutaan lievemmin.

Norjan rikosprosessilain mukaan syyttäjällä on valta jättää rikos syyttämättä, ja tätä mahdollisuutta käytetään runsaasti nuoriin. Suomalaisen tyyppisen syyttämättä jättämisen lisäksi Norjan laki tuntee myös ehdollisen syyttämättä jättämisen. Ehtona käytetään etenkin vahingonkorvausta, mutta esimerkiksi myös valvonta voi olla syyttämättä jättämisen ehto.

Norjan nykyisen lain mukaan syyttäjä voi myös päättää jättää syyttämättä alle 18-vuotiaan tekemän rikoksen ja siirtää asian sosiaaliviranomaisten käsiteltäväksi. Tässä tapauksessa nuoreen kohdistettavista toimista päättää lopullisesti sosiaaliviranomainen. Norjan rikoslain yleisen osan uudistusehdotuksessa (NOU 1992:23) tämä mahdollisuus ehdotetaan kumottavaksi ja korvattavaksi ehdollisen syyttämättä jättämisen laajentami-

sella.

Norjassa ehdollinen tuomio voi tarkoittaa joko rangaistuksen täytäntöönpanon lykkäämistä, kuten Suomessa, tai rangaistuksen määräämisen lykkäämistä. Edellinen on käytännössä selvästi tavallisempi. Laki ei kiellä alle 18-vuotiaan tuomitsemista ehdottomaan vankeuteen, mutta tämä on käytännössä hyvin harvinaista. Rangaistuksen ehdoksi voidaan asettaa valvonta, jota käytetään vain noin joka kymmenennen ehdollisen tuomion yhteydessä. Myös muita ehtoja voidaan määrätä: laissa mainitaan muun muassa määräys oleskelupaikasta, kiello käyttäjä alkoholia tai huumaavaa ainetta, vieroitushoito ja psykiatrinen hoito, mutta tuomioistuimella on valta käyttää muitakin tarkoituksenmukaisiksi harkitsemaan ehtoja.

Tanska

Tanskan lainsäädäntö on varsin samanlainen kuin Norjan. Syyttämättä jättämistä käytetään yleisesti vähäisissä rikoksissa, ja oikeudenkäyntilain mukaan alle 18-vuotias rikoksenteikijä voidaan jättää ehdollisesti syyttämättä mistä tahansa rikoksesta. Ehtona voidaan käyttää valvontaa ja muita tarkoituksenmukaisia ehtoja, joiden luettelo on samantapainen kuin Norjassa.

Myös ehdollinen tuomio tunnetaan Tanskassa sekä rangaistuksen määräämisen että rangaistuksen täytäntöönpanon lykkäämisellä. Tuomioon liitettävät ehdot ovat samat kuin ehdollisessa syyttämättä jättämisessä. Käytännössä rikoksenteikijän ikä on usein ehdollisen tuomion peruste siten, että ehdollisten syyttämättä jättämisten jälkeen seuravasta rikoksesta annetaan juuri ehdollinen tuomio.

2.3. Nykytilan arviointi

Vaikka alle 18-vuotias voidaan lain mukaan tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain painavista syistä, on tällaisia syitä löytynyt varsin useissa tapauksissa. Kysymys lienee siitä, että vakavahkoissa rikoksissa ei ole käytettävissä riittävältä tunnettua vaihtoehtoa vankeusrangaistukselle. Kun ehdoton vankeusrangaistus on nuorelle ilmeisen haitallinen, niiden tuomitsemista on syytä pyrkiä nykyisestäänkin vähentämään.

Nykyisen nuoriin sovellettavan seuraamusjärjestelmän ongelmana on pidetty vaihtoehtojen puutetta. Vapaudessa täytäntöön panta-

vana rangaistuksena on käytettävissä vain ehdollinen vankeusrangaistus, johon liittyy eräitä ongelmia. Ehdollinen vankeusrangaistus ei valvottunakaan selkeästi osoita nuorelle, että hän joutuu suorittamaan konkreettisen rangaistuksen eikä tule vain pitkälle tulevaisuuteen ulottuvan epämääräisen uhan kohteeksi. Ehdollisen vankeusrangaistuksen haittapuolena on myös se, että ehdolliset vankeusrangaistukset usein kasautuvat ja saattavat johtaa koetusaikana tehtyjen uusien rikosten johdosta pitkään laitusrangaistukseen. Näistä haittapuolista huolimatta ehdollinen rangaistus on kuitenkin monissa tapauksissa toimiva seuraamus. Valtaosassa tapauksia ehdolliseen rangaistukseen sisältyvä varoitus näyttää toimivan ja täyttävän tehtävänsä. Vuonna 1993 tuomittiin noin 14 000 ehdollista vankeusrangaistusta. Samana vuonna määrättiin noin 200 tapauksessa aikaisempi ehdollinen vankeus täytännönpantavaksi.

Vankeusrangaistuksen vaihtoehtona kokeiltava yhdyskuntapalvelu ei yleensä sovellu nuorille, koska yhdyskuntapalvelua saadaan lain mukaan käyttää ainoastaan ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Kun ehdoton vankeusrangaistus tulee vain poikkeuksellisesti kysymykseen alle 18-vuotiaille, rajoittaa tämä yhdyskuntapalvelun soveltamisen mahdollisuuksia. Lisäksi kuukausia kestävä palkaton palvelu viikonloppuisin tai muuten vapaa-aikana olisi useimmissa tapauksissa alle 18-vuotiaille liian vaativaa eikä yleensä tulisi onnistumaan.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Nuorisorangaistus

Esityksen tavoitteena on kehittää alle 18-vuotiaiden seuraamusjärjestelmää niin, että käytettävissä olisi tämänikäisille soveltuva seuraamus. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan säädettäväksi laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta. Nuorisorangaistus olisi uusi alle 18-vuotiaille tarkoitettu seuraamus, jota voitaisiin käyttää silloin, kun sakko ei ole rikoksen vakavuuden vuoksi riittävä. Nuorisorangaistusta ei siten ole tarkoitettu tapauksiin, joissa nykyään käytetään sakkorangaistusta tai toimenpiteistä luopumista, vaan korvaamaan osaa ehdollisista vankeusrangaistuksista. Joissakin tapauksissa se soveltuu myös nykyisten ehdottomien vankeus-

rangaistusten vaihtoehtoksi.

Nuorisorangaistuksena tuomittaisiin nuorisopalvelua ja tekijä määrättäisiin aina myös valvontaan. Nuorisopalvelu käsittää osaltaan valvonnan alaisena tehtävää säännöllistä työtä, joten se olisi tältä osin tavallaan alle 18-vuotiaille sovellettua yhdyskuntapalvelua. Kohderyhmän erityispiirteiden vuoksi nuorisopalveluun tulisi liitettäväksi myös muunlaisia elementtejä, joita yhdistävänä piirteenä on pyrkimys nuoren sosiaalisen toimintakyvyn sekä vastuuntunteen edistämiseen. Palvelun sisältöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon nuoren omat toiveet ja taipumukset. Palvelun avulla pyritään luomaan nuorelle suhteita omaan lähiyhteisöön ja saamaan hänet osallistumaan ikäistensä nuorten erilaisiin toimintoihin. Nuorisopalveluun kuuluvien ohjelmien ja kurssien avulla voitaisiin myös ohjata tuomittua käyttämään yhteiskunnan palveluja. Nuorisorangaistuksessa on kuitenkin aina kyse samalla myös rangaistuksesta siinä merkityksessä, että seuraamus sisältää moitteen tehdyn rikoksen johdosta. Oman rikoksen merkityksen selvittäminen tekijälle - sen selkeyttäminen mikä teossa on väärin ja millainen vaikutus sillä on esimerkiksi rikoksen uhrin elämään - olisi merkittävä osa nuorisorangaistusta.

Keskustelut tehdystä rikoksesta olisivat nuorisorangaistukseen kuuluvan valvonnan keskeisenä sisältönä. Valvonnan tarkoituksena on myös tukea nuorta hänen elämäntilanteessaan ja mahdollisuuksien mukaan edistää nuoren sopeutumista yhteiskuntaan. Nuorisorangaistuksen valvonta-ajaksi ehdotetaan vähintään kolmea kuukautta ja enintään yhtä vuotta tuomioistuimen määräyksen mukaan. Valvojaksi pyritäisiin saamaan henkilö, johon nuorella jo aiemmin on myönteinen suhde.

Nuorisorangaistuksen yksityiskohtainen sisältö vahvistettaisiin tapauksittain rangaistuksen toimeenpanosuunnitelmassa. Kun nuorisorangaistus on tarkoitettu alaikäisenä rikoksensa tehneelle ja se useimmiten pannaan täytäntöön ennen kuin tuomittu täyttää 18 vuotta, on tärkeää, että rangaistuksen sisällössä voidaan ottaa huomioon nuoren olosuhteet. Rangaistuksen sisällön vahvistamisessa Kriminaalihuoltoyhdistyksen ja sosiaalilautakunnan yhteistyö on erityisen tärkeää.

Jos tuomittu laiminlyö toimeenpanosuunnitelmassa vahvistetut nuorisorangaistukseen liittyvät velvollisuutensa, Kriminaalihuoltoyhdistys voi ehdotuksen mukaan antaa tuo-

mitulle kirjallisen varoituksen. Tuomioistuimien voi ehtojen rikkomistapauksessa pidentää valvonta-aikaa tai tuomita suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijasta muun rangaistuksen. Jos nuorisorangaistukseen tuomittu syyllistyy valvonta-aikana uuteen rikokseen, josta tuomittaisiin ehdoton vankeusrangaistus, voisi kyseeseen tulla yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen tästä rikoksesta ja nuorisorangaistukseen johtaneesta rikoksesta.

Nuorisorangaistus asettaa uusia vaatimuksia viranomaisyhteistyölle. Se edellyttää myös uusien työmuotojen käyttöönottoa ja kehittämistä. Näistä syistä uusi rangaistusmuoto ehdotetaan otettavaksi käyttöön aluksi alueellisesti rajattuna kokeiluna seitsemässä käräjäoikeuspiirissä.

3.2. Sovittelu

Sovittelutoiminnan laajentuessa lakia soveltavat viranomaiset joutuvat yhä useammin pohtimaan kysymystä, mikä merkitys sovittelulle on rikoslainsäädäntöä sovellettaessa annettava. Varsinaisen lainsäädännön puuttuminen aiheuttaa asiassa hämmennystä. Tämä saattaa myös vaarantaa soveltamiskäytännön yhtenäisyyden. Epäkohdan korjaamiseksi ehdotetaan sovittelusta otettavaksi erillinen maininta syyttämättä ja tuomitsematta jättämisestä koskeviin säännöksiin. Sovittelu mainittaisiin erikseen yhtenä kohtausperusteen mukaisena toimenpiteistä luopumisen perusteena. Muutos merkitsee nykyisten syyttämättä ja tuomitsematta jättämistä koskevien säännösten esitöissä olevan lausuman nostamista lakitekstiin. Samalla tarkoituksena on myös painottaa sovittelun merkitystä toimenpiteistä luopumisen perusteena.

Uudistuksella ei puututtaisi toimenpiteistä luopumissäännösten nykyiseen perusrakenteeseen. Niinpä lähtökohta, jonka mukaan toimenpiteistä luopuminen on laissa mainittujen perusteiden käsillä ollessa aina harkinnanvaraista - ei milloinkaan itsestään selvää ja automaattista - säilyisi nykyisellään. Kun sovittelun merkitystä toimenpiteistä luopumisen perusteena korostetaan, korostuu tarve varmistaa, että sovitteluprosessi kunnioittaa samoja oikeusturva-arvoja, joiden varaan rikosoikeudenhoito rakentuu. On siis perusteltua vaatia, että sovintoon on päädytty aidon vapaaehtoisuuden sekä oikean rikosta, osapuolten oikeuksia ja oikeusjärjestyksen sisältöä koskevan tiedon pohjalta. On myös

varmistettava sovittelijoiden puolueettomuus ja asiantuntemus. Näistä seikoista huolehtiminen kuuluu ainakin toistaiseksi sovittelua organisoiville tahoille. Sovittelun merkitys toimenpiteistä luopumisen perusteena tulee jatkossa riippumaan suureksi osaksi siitä, kuinka hyvin oikeusturvan vaatimuksista pystytään myös sovittelussa pitämään huoli.

4. Kokeilun toteuttaminen ja siihen liittyvät ongelmat

Nuorisorangaistuksen toteuttamiseen liittyy lukuisia käytännön ongelmia, joihin voidaan vasta kokeilun aikana saada vastauksia. Tällaisia kysymyksiä ovat ennen kaikkea rangaistuksen toimeenpanossa välttämättömien yhteistyöverkostojen kehittyminen sekä uuden rangaistuksen sisällön sekä soveltamisalan täsmentyminen.

Nuorisorangaistusta ehdotetaan kokeiluvaksi rajatulla alueella kolmen vuoden ajan. Kolmessa vuodessa on mahdollista saada tietoja ja kokemuksia ennen kaikkea tuomioistuinten halukkuudesta käyttää seuraamusta. Tuo aika on myös riittävä yhteistyömuotojen kehittämiselle sekä seuraamuksen sisällön kiteytymiselle. Laajempien kriminaalipoliittisten vaikutusten arvioiminen, muun ohessa seuraamuksen vaikutus uusimisriskiin, vaatii otaksuttavasti tätä pidemmän ajan. Kokeiluun kuuluisi olennaisena osana seuranta ja tulosten arviointi.

Alueellisena toteuttavan kokeilun heikkoutena on se, ettei se täysin täytä yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimuksia. Samasta rikoksesta, josta kokeilualueella seurauksena on nuorisorangaistus, tuomitaan kokeilualueen ulkopuolisissa tuomioistuimissa otaksuttavasti ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Alueellisen kokeilun etuna on taas se, että kokeilu saadaan nopeammin ja tehokkaammin käynnistetyksi. Nuorisopalvelun suunnittelu ja järjestäminen on uudenlaista ja esimerkiksi yhdyskuntapalveluun verrattuna myös enemmän voimavaroja vaativaa toimintaa, minkä vuoksi kokeilun käynnistämisen alueellisena on perusteltua.

5. Kokeilualueiden valinta

On oletettavissa, että nuorisorangaistuksen kohderyhmä valtaosin löytyy kaupungeista ja että isojen kaupunkien nuorisorikollisuuden luonne ja myös nuoriin rikoksenteijöihin kohdistettavat toimenpiteet ovat erilaiset

kuin maaseudulla. Kuitenkin myös haja-asutusalueilta löytyy yksittäisiä tapauksia, joissa voitaisiin soveltaa nuorisorangaistusta. Nuorisorangaistuksen toimivuuden arvioimiseksi eri oloissa ehdotetaan, että kokeiluun valitaan sellaisia käräjäoikeuksia maan eri osista, joiden alueisiin kuuluu sekä isoja että pieniä kuntia.

Riittävien tietojen ja kokemusten saaminen kokeilusta edellyttäisi, että kokeilualueilla tuomittaisiin vuodessa yhteensä noin sata nuorisorangaistusta. Kokeilualueiden valinnassa on otettu huomioon myös Krimitaali-huoltoyhdistyksen aluetuomistojen edellytykset kokeilun toteuttamiseen, samoin kuin eri puolilla maata käynnissä olevat tai kokeiltavina olleet nuorisorangaistuksen kohderyhmään suuntautuneet nuorisotyön erilaiset toimintamuodot. Näillä perusteilla nuorisorangaistusta ehdotetaan kokeiltavaksi seitsemän käräjäoikeuden tuomiopiirissä.

Kokeilun piiriin kuuluisivat Espoon, Helsingin, Joensuun, Tampereen, Turun, Vaasan ja Vantaan käräjäoikeuksissa ratkaistavat asiat. Kokeilualueet edustavat väestöpohjaltaan noin 30 prosenttia Suomen väestöstä. Mukana ovat kaikki suuret kaupungit ja koko pääkaupunkiseutu. Haja-asutusalueita on kaksi. Koko pääkaupunkiseudun mukaan ottamista puoltaa nuorisorikollisuuden keskittyminen sekä liikkuvuus tällä alueella. Kokeiluun liittyvät yhdenvertaisuusongelmat kärjistyisivät tarpeettomasti, mikäli jokin tämän alueen suurista kunnista tulisi rajatuksi kokeilun ulkopuolelle.

Odotettavissa olevien nuorisorangaistus-tuomioiden lukumäärää selvitettyä on arvioitu niiden henkilöiden määrä, joille vuonna 1995 on kokeilualueen tuomioistuimissa tuomittu ehdollinen rangaistus valvonnassa ja joille lisäksi aiemmin on alle 18-vuotiaana tuomittu vähintään yksi ehdollinen rangaistus. Luvut antavat karkean perustan nuorisorangaistukseen vuosittain tuomittavien tapausten määrän ennakoimiseksi, joskin tätä koskevat laskelmat sisältävät joukon epävarmuustekijöitä. Näillä varauksilla voidaan arvioida, että kokeilualueen tuomioistuimissa tuomittaisiin vuosittain 100—150 nuorisorangaistusta.

6. Esityksen vaikutukset

Nuorisorangaistuskokeilu lisää Krimitaali-huoltoyhdistyksen tehtäviä, samalla kun se laajentaa Krimitaali-huoltoyhdistyksen asia-

kaspiirin myös alle 18-vuotiaisiin rikosten tekijöihin. Nuorisorangaistuksen sisällön ja täytäntöönpanon suunnittelu, ohjelmien läpiviennin opettaminen henkilöstölle, paikallisten yhteistyöverkostojen luominen sekä varsinainen rangaistusten toimeenpano ei ole totettavissa ilman henkilöstölisäyksiä. Yhdyskuntapalvelusta ja nuorisotyöprojekteista saatujen kokemusten mukaan runsaan sadan nuorisorangaistuksen täytäntöönpano suunnittelu- ja koulutustehtävineen edellyttää kahdeksaa lisätointa Krimitaali-huoltoyhdistyksen nykyiseen henkilöstöön. Palkkakuluihin, koulutukseen, materiaali- ja tuotantoon sekä muihin nuorisorangaistuksen toimeenpanokuluihin kului ensimmäisenä kokeiluvuonna arviolta 2 miljoonaa markkaa.

Sovittelun mainitseminen toimenpiteistä luopumisen perusteena ei vaikuta kustannuksiin.

7. Asian valmistelu

Rikoslain kokonaisuudistusta valmistelevalle rikoslakiprojektin avoseuraamustyöryhmä laati ehdotuksen nuorisorangaistukseksi, joka hyväksyttiin eräin muutoksin projektin johtoryhmässä ja luovutettiin oikeusministeriölle elokuussa 1993.

Ehdotuksesta saatiin lausunto 26 viranomaiselta ja järjestöltä. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä monisteena. Lausunnoissa pidettiin yleensä tarpeellisenä kehittää uusia seuraamusvaihtoehtoja nuorille ja kannatettiin nuorisorangaistuksen ottamista seuraamusjärjestelmään. Sitä vastoin sen käyttöalasta ja sisällöstä esitettiin erilaisia käsityksiä.

Ensimmäinen esitys nuorisorangaistusta koskevaksi laiksi (HE 251/1994 vp) annettiin eduskunnalle jo vuonna 1994. Esitys oli laadittu oikeusministeriössä rikoslakiprojektin ehdotuksen ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta. Tämä esitys kuitenkin raukesi. Nyt annettava esitys vastaa keskeisiltä osiltaan aikaisempaa esitystä. Esitykseen on tehty kuitenkin eräitä sellaisia muutoksia, joihin alkuperäisen ehdotuksen pohjalta käyty keskustelu sekä rikoslain kokonaisuudistuksen valmistelun muu eteneminen on antanut aihetta. Merkittävin poikkeama aikaisemmista suunnitelmista on ehdotus aloittaa uuden rangaistuksen käyttö alueellisesti rajoitettuna kokeiluna. Kokeilun lähempi suunnittelu on annettu oikeusministeriön päätöksellä erillisen työryhmän tehtäväksi. Työryhmä on luo-

vuttanut asiaa koskevan mietintönsä oikeusministeriölle kesäkuussa 1996. Työryhmän työn tulokset ovat olleet käytössä nyt annettavaa hallituksen esitystä laadittaessa. Toinen merkittävä poikkeama aikaisemmista suunnitelmista on ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen valvonnan säilyttäminen.

Sovittelutoiminnan sääntely on ollut keskusteltavana rikoslakiprojektin johtoryhmässä. Asiasta on erikseen kuultu oikeuskanslerinvirastoa ja Suomen Sovittelun Tuki ry:tä. Muutosten teknisyyden vuoksi asiasta ei ole järjestetty laajempaa lausuntokierrosta.

8. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Oikeusministeriössä on valmisteltavana hallituksen esitys, jossa ehdotetaan muutoksia oikeudenkäymiskaaren säännöksiin muutoksenhausta hovioikeuteen ja asian käsitte-

lystä hovioikeudessa. Esitykseen tulee sisältymään myös rikosasioita koskeva muutoksenhakulupajärjestelmä. Muutoksenhakuluvan tarpeellisuus riippuisi tuomitusta seuraamuksesta. Ehdotetun nuorisorangaistuksen kokeilulain 9 §:n mukaan silloin kun tuomittu ei muusta kuin käytösrikkomuksesta johduttavasta syystä ole voinut suorittaa nuorisopalvelua, tuomioistuimien voisi pidentää valvonta-aikaa tai katsoa rangaistuksen kokonaan suoritetuksi. Nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomisen seuraamuksena tuomioistuimien voisi ehdotetun 11 §:n mukaan pidentää valvonta-aikaa tai määrätä nuorisorangaistuksen sijasta muun rangaistuksen. Tuomioistuimien kyseisten pykälien perusteella antamaan tuomioon voitaisiin hakea muutosta oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaan. Muutoksenhakulupajärjestelmän vaikutus edellä mainittuihin muutoksenhakutilanteisiin tulisi selvittää oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua koskevia säännöksiä uudistettaessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain alueellisesta soveltamisalasta luettelemalla ne alioikeudet, joissa lakia sovelletaan.

Ehdotuksen mukaan valittujen kohdealueiden tuomioistuimilla olisi mahdollisuus tuomita seuraamukseksi nuorisorangaistus riippumatta siitä, missä rikos on tehty. Ratkaisulla on merkitystä lähinnä syytepyynnön perusteella käsiteltäviä rikosjuttuja ratkaistaessa, jolloin kokeilun alueen ulkopuolellakin tehdyistä rikoksista voitaisiin tuomita seuraamukseksi nuorisorangaistus. Toisaalta seuraamus ei olisi käytettävissä silloin, kun kokeilun alueella tehdystä rikoksesta tuomitaan kokeilun alueen ulkopuolisessa alioikeudessa.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetun lain 12 §:n 1 momentin mukaiseen yhteiseen vankeusrangaistukseen voitaisiin kuitenkin tuomita kaikissa käräjäoikeuksissa.

Pykälän 3 momentissa on säännös ylempien tuomioistuinten mahdollisuudesta tuomita nuorisorangaistus haettaessa muutosta alioikeuden ratkaisuun rikosasiassa, joka kuuluu 1 momentin mukaan kokeilun piiriin. Lain voimaantuloa koskevasta 14 §:stä taas johtuu, että ne rikosasiat, jotka tulevat muutoksenhakutuomioistuimeen kokeiluajana mutta jotka on ratkaistu alioikeudessa ennen kokeilun alkamista, eivät kuuluisi lain soveltamisalaan.

2 §. *Nuorisorangaistuksen edellytykset.* Nuorisorangaistukseen voitaisiin pykälän 1 momentin mukaan tuomita rikoksen tekoai-kaan 15 mutta ei 18 vuotta täyttänyt. Ehdotettua 18 vuoden ikärajaa puoltaa ensinnäkin se, että on tarkoituksenmukaista suunnata uusi seuraamusmuoto sellaiseen ikäryhmään, jonka osalta todennäköisesti saavutetaan parhaat tulokset. Alle 18-vuotiaiden rikollisuutta leimaa usein satunnainen jännityksen ja toiminnan etsintä, kun taas tätä vanhempien rikollisuus on voinut jatkua pitempään ja olla suunnitelmallisempaa. Ikärajan sijoittamista 18 vuoteen puoltaa myös se, että rikoslakiin on kokonaisuudistuksessa tarkoitus sisällyttää useita muitakin erityissäännöksiä

tästä ikäryhmästä. Nämä koskevat muun muassa rangaistuksen mittaamista ja seuraamuksen valintaa, toimenpiteistä luopumista sekä esitutkintaa ja pakkokeinoja. Ikärajaa määrittäessä ei tule jättää huomiotta myös- kään nykyistä täysi-ikäisyysrajaa, jonka vuoksi 18 vuotta täyttänyt nuori henkilö nykyisin yleensä mieltää itsensä aikuiseksi. Ikäraja olisi sopusoinnussa myös lasten- suojelulain kanssa.

Vaikka ikärajana olisikin 18 vuotta, nuorisorangaistus voidaan kuitenkin monessa tapauksessa tuomita ja panna täytäntöön myös yli 18-vuotiaille. Tämä johtuu siitä Suomen lainsäädännössä omaksutusta periaatteesta, että määrävänä on ikä rikoksen tapahtuessa eikä tuomiota annettaessa. Kun nuorisorangaistuksena tuomitaan enintään vuoden pituinen valvonta-aika, saattaa sen täytäntöönpano eräissä tapauksissa jatkua vielä tuomitun täytettyä 20 vuotta, ja muutoksenhakutilanteissa tätäkin pitempään. Myös tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista muotoilla nuorisorangaistus sellaiseksi, että sitä voidaan joustavasti soveltaa eri-ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville nuorille.

Nuorisorangaistus on ankaruudeltaan tar- koitettu sakon ja ehdottoman vankeuden vä- liin sijoitettavaksi seuraamukseksi. Sitä voi- daan käyttää tapauksessa, jossa sakko ei riit- täisi nuoren tekemän rikoksen seuraamuk- seksi. Sakon riittävyys ratkaistaan ensi sijas- sa rikoksen vakavuuden mukaan eli tavalli- sia rangaistuksen määräämisperusteita nou- dattaen. Nuorisorangaistusta ei siten käytetä korvaamaan sakkorangaistusta, vaan se tulee kysymykseen sellaisissa tapauksissa, joissa nykyisen lain mukaan päädyttäisiin ehdolli- seen vankeusrangaistukseen. Nuorisorangais- tus ja ehdollinen vankeusrangaistus on tar- koitettu rinnakkaisiksi vaihtoehtoiksi, joista tuomioistuin voi valita kussakin tapauksessa sopivamman.

Koska nuorisorangaistus on suhteellisen lievä rangaistus, ei sen käyttäminen vakavis- sa rikoksissa ole mahdollista. Rajaksi sille, milloin nuorisorangaistusta ei enää voisi tuo- mita, on asetettu se, että painavat syyt vaati- vat ehdottoman vankeusrangaistuksen tuo- mitsemista. Raja on sama kuin ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n 2 momen-

tissa, joten nuorisorangaistus sijoittuu selvästi ehdollisen vankeusrangaistuksen kanssa samalle ankaruusportaalalle. Painava syy ehdottoman rangaistuksen tuomitsemiseen voi olla etenkin yleinen lainkuuliaisuus. Jos rikos on niin vakava, että siitä olisi yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämiseksi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, ei nuorisorangaistuksen tuomitseminen tulisi kysymykseen. Myös silloin kun samalla kertaa on tuomittavana useampia rikoksia, niiden yhteinen vakavuus voi estää nuorisorangaistuksen käytön, vaikka nuorisorangaistus olisi voitu tuomita kustakin rikoksesta yksinään.

Valintaa ehdollisen rangaistuksen ja nuorisorangaistuksen välillä ei ole tarkoituksenmukaista ohjata lakitekstissä, koska siihen vaikuttaa erisuuntaisia tekijöitä. Lähtökohta on aina, että rikoksesta seuraisi sakkoa ankarampi rangaistus. Jos kysymyksessä on rikos, josta tuomittaisiin pitkähkö, esimerkiksi kahden vuoden vankeutta lähentelevä rangaistus, ja tekijä on ensikertalainen, on ehdollinen vankeusrangaistus etusijalla. Tällaisia rikoksia voisivat olla esimerkiksi törkeä ryöstö, väkisinmakaaminen tai törkeä rattijuopumus ja kuolemantuottamus liikenteessä. Tällaisissa tapauksissa toisaalta rikoksen vakavuus vaatii, että rikoksesta tuomitaan symboliarvoltaan ankara rangaistus, mutta toisaalta tekijän kannalta nuorisorangaistukseen kuuluvat sosiaalitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia.

Ehdollinen vankeusrangaistus toimii valtaosassa tapauksia nykyään hyvin. Siksi ei ole perusteltua siirtää käyttämään järjestelmällisesti nuorisorangaistusta ehdollisen rangaistuksen sijasta ainakaan ensikertalaiselle, vaan ehdollinen rangaistus on usein edelleen paikallaan myös vähäisemmissä rikoksissa. Nuorisorangaistusta tulisi käyttää silloin, kun tuomitun uusimisriski on korkea ja voidaan olettaa, että hän on nuorisorangaistukseen sisältyvien sosiaalipalvelujen tarpeessa. Näin voi olla etenkin silloin, kun tuomitulle on jo annettu yksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia. Poikkeustapauksissa voi tietenkin olla perusteltua antaa nuorisorangaistus ensikertalaisellekin, jos hänen sosiaalinen tilanteensa antaa siihen aihetta.

Rikoslain 7 luku on uudistettu vuonna 1991 annetulla lailla (697/91). Uusien säännösten mukaan tuomitaan useammasta rikoksesta pääsääntöisesti yhteinen vankeusrangaistus tai yhteinen sakkorangaistus. Vastavalla tavalla ehdotetaan pykälän 2 momen-

tissa säädettäväksi, että samalla kertaa tuomittavista rikoksista tuomitaan vain yksi nuorisorangaistus. Rikosten vakavuus ja lukumäärä otetaan huomioon nuorisorangaistuksen mittaamisessa. Nuorisorangaistuksen sisältö huomioon ottaen useamman nuorisorangaistuksen tuomitseminen ei olisi tarkoituksenmukaista. Erityisesti nuorille tuomittavien rangaistusten tulee olla mahdollisimman selkeitä, yksiselitteisiä ja ymmärrettäviä.

Poikkeustapauksissa saattaa olla nuoren edun mukaista, että rikoksista määrätään eri rangaistukset. Siksi tuomioistuिन voisi tuomita osasta rikoksia nuorisorangaistuksen ja osasta muun rangaistuksen. Jos tekijä tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ei erillisen nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen yleensä enää ole aihetta. Sen sijaan joissakin tapauksissa saattaa olla perusteltua tuomita samalla kertaa nuorisorangaistus ja sakkorangaistus. Mahdollisuus useamman rangaistuksen tuomitsemiseen on kuitenkin tarkoitettu poikkeukseksi pääsäännöstä, mikä vuoksi sitä on sovellettava pidättyvästi.

Jos tuomioistuin päätyy nuorisorangaistuksen ja muun rangaistuksen tuomitsemiseen, toisen rangaistuksen tuomitsemisessa noudatetaan tavallisia rangaistuksen määräämistä koskevia sääntöjä. Yhteinen vankeusrangaistus tai yhteinen sakkorangaistus määrätään siten noudattaen soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa yhteisestä rangaistuksesta säädetään.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan vapausrangaistukseen ei voida tuomita vastaajaa kuulematta. Rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevan hallituksen esityksen (HE 82/1995 vp) mukaan sakkoon tai lyhyeen vankeusrangaistukseen voitaisiin tuomita ilman, että vastaajaa on oikeudenkäynnissä kuultu. Rikosprosessin uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan helmikuun 1997 alusta. Nuorisorangaistuksen sopivuuden arviointi sekä nuorisopalvelun ja valvonnan pituudesta päättäminen edellyttäisivät kuitenkin, että nuori on läsnä oikeudenkäynnissä. Nuoren kannalta tuomioistuinkäsittelyn seuraamisella voi lisäksi olla itsenäistä merkitystä rikoksen vaikutusten mieltämisessä. Tästä syystä 3 momentissa ehdotetaan, että vastaajaa on aina kuultava ennen nuorisorangaistuksen määräämistä.

3 §. *Nuorisorangaistuksen sisältö.* Pykälän 1 momentin mukaan nuorisorangaistus muo-

dostuisi kahdesta osasta: nuorisopalvelusta ja valvonnasta. Nuorisopalvelua tuomittaisiin 2 *momentin* mukaan vähintään 10 ja enintään 60 tuntia. Nuorisopalvelu olisi osaksi luonteeltaan nuorimmille ikäluokille sovellettua yhdyskuntapalvelua. Sen tuntimäärä on suhteellisen pieni verrattuna yhdyskuntapalvelun tuntimäärään, joka on vähintään 20 ja enintään 200 tuntia. Tämä seuraa siitä yleisestä periaatteesta, että alle 18-vuotiaana tehdyn rikoksen rangaistuksen tulee olla lievempi kuin 18 vuotta täyttäneen. Nuorisopalvelun tuntimääriä harkittaessa ei, toisin kuin yhdyskuntapalvelussa, päätöksessä verrata näitä tunteja vankeusrangaistukseen. Lähtökohtana on, kuten rangaistuksen mittaamisessa yleensäkin, rikoksen vakavuus ja tekijän syyllisyys, joiden perusteella tuomioistuin harkitsee, miten monta nuorisopalvelutuntia on tuomittava.

Nuorisopalvelu suoritetaan ennalta laadittua suunnitelmaa noudattaen säännöllisesti. Suorittamisen aikataulu vahvistetaan tapauksittain toimeenpanosuunnitelmassa. Jos tuomittu nuori on ansiotyössä, palvelu olisi suunnitelmassa määrättävä suoritettavaksi iltaisin ja viikonloppuisin tai muuten työajan ulkopuolella. Samoin koululaisen tai opiskelevan nuoren palvelu tulee järjestää niin, ettei se estä opiskelua. Työttömän nuoren nuorisopalvelu voitaisiin määrätä suoritettavaksi myös muina aikoina.

Nuorisopalveluun myös kuuluvista nuoren sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen tähtäviksi tehtävistä ja toiminnoista ovat esimerkiksi erilaiset kurssit ja opetusohjelmat, jotka soveltuisivat nuoren elämäntilanteen selvittelyyn. Kurssien sisältönä voisivat olla esimerkiksi ammatin, koulutukseen, työhön ja vapaa-aikaan liittyvät asiat. Myös päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia ja sosiaalipalveluihin, asumiseen, liikenteeseen sekä raha-asioiden hoitoon liittyviä kysymyksiä voitaisiin käsitellä kursseilla. Erilaisista nuorten ryhmätoiminnoista rikollisen käyttäytymisen ehkäisemisessä ja nuoren aikuisuhteiden kehittämisessä on saatu hyviä kokemuksia. Nämä toiminnot olisi mahdollisuusien mukaan nivottava työtehtävien kanssa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Kriminaalihuoltoyhdistys nuorisorangaistuksen toimeenpanijana huolehtisi tästä yhteensovittamisesta. Nuorisorangaistuksen yhdenmukaista toimeenpanoa varten on tarkoitus laatia malliohjelmia edellä mainituista aiheista. Jokaiselle tuomitulle koottaisiin yksilöllisten

tarpeiden perusteella ja kunkin nuorisopalvelun tuntimäärien rajoissa henkilökohtainen toimeenpanosuunnitelma näiden malliohjelmien avulla. Palveluohjelmat voitaisiin toteuttaa joko ryhmämuotoisina tilaisuuksina tai yksilöohjauksessa. Eri alojen asiantuntijoita voitaisiin käyttää Kriminaalihuoltoyhdistyksen työntekijän apuna ohjelmien toteuttamisessa.

Nuorisorangaistukseen sisältyisi myös valvonta. Valvonnan avulla voidaan nuorisorangaistukseen tuomittua tukea ja ohjata, mitä on pidettävä seuraamuksen toimivuuden kannalta tarpeellisenä. Rikoksen merkityksen selvittäminen tekijälle olisi keskeinen osa valvontaa. Tämä tarkoittaisi valvojan kanssa käytävää kahdenkeskistä keskustelua tekijän elämäntilanteesta sekä tehdystä rikoksesta, sen seurauksista ja vaihtoehtoisista toimintatavoista. Osa valvonnasta voitaisiin toteuttaa myös ryhmätoimintana. Valvonta-ajaksi ehdotetaan 3 *momentissa* vähintään kolmea kuukautta ja enintään vuotta. Sen pituuden määrää tuomioistuin rikoksen rangaistusarvon mukaan. Valvonta-aika on suhteellisen lyhyt, koska nuorisorangaistukseen voitaisiin tuomita vain 15—17-vuotiaita. Tämänikäiselle tuomitulle pitempi valvonta-aika voisi olla kohtuuttoman vaativa.

Jotta tuomioistuin tietäisi, mikä rangaistuksen sisältö on, Kriminaalihuoltoyhdistyksen tulisi esittää sille alustava toimeenpanosuunnitelma ennen rangaistuksen määräämistä. Alustava toimeenpanosuunnitelma voisi olla osa henkilötutkintaa tai henkilötutkinnan liite. Nykyisin sosiaalitoimistot ovat pääsääntöisesti vastanneet alle 18-vuotiaiden henkilötutkinnoista. Sosiaalitoimisto voisi henkilötutkintaa tehdessään arvioida myös ne tapaukset, joissa nuorisorangaistus mahdollisesti soveltuisi seuraamukseksi. Näitä nuoria koskevat henkilötutkinta-asiakirjat toimitettaisiin Kriminaalihuoltoyhdistyksen aluetoimistoon, joka nuorta kuultuaan laatisi alustavan toimeenpanosuunnitelman yhteistyössä sosiaalitoimen ja mahdollisen valvojan kanssa.

Nuorisorangaistus on tarkoitettu pääsääntöisesti käytettäväksi tilanteissa, joissa tekijä on jo aikaisemmin tuomittu ainakin yhteen ehdolliseen rangaistukseen. Tällöin on mahdollista, että tekijä on samanaikaisesti sekä ehdolliseen rangaistukseen liittyvässä valvonnassa että nuorisorangaistukseen kuuluvassa valvonnassa. Nuorista rikoksentehtäjäisistä annetun lain 12 § antaa mahdollisuuden

vähintään kuusi kuukautta kestäneen, ehdolliseen rangaistukseen liittyvän valvonnan lakkauttamiseen, jos tuomittu on käyttäytynyt hyvin ja muutoinkin on perusteltua aihetta otaksua, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen. Oikeusministeriö voi tällöin valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan. Laissa mainittu perusteltu aihe ehdolliseen rangaistukseen liittyvän valvonnan lakkauttamiseen voisi olla nuorisorangaistukseen kuuluvan valvonnan päällekkäisyys. Nuorisorangaistukseen kuuluva valvonta on pyritty suunnittelemaan siten, että se kattaisi myös toiminnan, jota nykyisin suoritetaan ehdollisesti rangaistujen valvonnessa. Huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää siihen, ettei kumoamisella perusteettomasti lyhennettäisi valvontojen kokonaispituutta. Ehdolliseen rangaistukseen liittyvän valvonnan kumoaminen ei saisi johtaa siihen, että uudesta rikoksesta voisi hyötyä valvonnan kokonaispituuden lyhentyessä. Edellytyksenä valvonnan lakkauttamiselle näin ollen tulisi olla, että ehdollisen rangaistuksen valvonta-aika päättyisi joko ennen nuorisorangaistukseen kuuluvan valvonta-ajan päättymistä tai miltei samanaikaisesti sen kanssa.

Ehdolliseen rangaistukseen liittyvän valvonnan lakkauttaminen edellyttää, että valvonta on jatkunut jo kuusi kuukautta. Mikäli nuorisorangaistuksen kanssa päällekkäistä valvontaa ei tästä syystä voida lakkauttaa, tulisi Kriminaalihuoltoyhdistyksen valvonnan järjestelijänä huolehtia siitä, että ehdolliseen rangaistukseen liittyvä valvonta tällöin yhteensovitetaan nuorisorangaistukseen kuuluvan valvonnan kanssa.

4 §. *Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuudet.* Pykälässä säädetään nuorisorangaistuksen pääsisällöstä. Keskeisessä asemassa nuorisorangaistuksen toimeenpanossa on toimeenpanosuunnitelma, jonka vahvistamisesta säädetään 7 §:ssä. Toimeenpanosuunnitelmassa määrätään yksityiskohteisesti valvonnan intensiivisyydestä ja toteuttamistavasta sekä nuorisopalvelun suorittamisesta ja annetaan muita nuorisorangaistuksen toimeenpanoa koskevia määräyksiä. Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuutena on noudattaa toimeenpanosuunnitelmaa ja sen nojalla annettuja määräyksiä.

Nuorisorangaistukseen kuuluvan valvonnan pääsisällöstä on syytä säätää laissa. Siksi pykälään sisältyy säännös siitä, että tuomitun tulee olla säännöllisessä yhteydessä valvojaan. Valvojan ja valvottavan tulee tavata

säännöllisesti jommankumman luona tai muussa sopivassa paikassa. Jotta valvonta saavuttaisi sille asetetut tavoitteet nuoren tukemisessa ja auttamisessa, sen tulee olla ainakin valvonta-ajan alkuvaiheessa riittävän intensiivistä. Koska tapaukset kuitenkin voivat olla hyvin erilaisia, ei laissa ole mahdollista määritellä esimerkiksi viikottaisten tai kuukausittaisten tapaamiskertojen määrää.

Valvojan tehtävistä säädetään 8 §:ssä.

Yhdyskuntapalvelun tavoin soveltuvia palvelupaikan järjestäjiä voisivat olla julkisyhteisöt tai julkisoikeudelliset yhdistykset sekä erilaiset voittoa tavoittelemattomat yhteisöt tai säätiöt. Yhdyskuntapalvelun kokeilusta saatujen kokemusten mukaan palvelupaikkojen löytäminen ei ole ollut suuri ongelma. Ongelmanuorille tarkoitetun nuorisorangaistuksen osalta työpaikkojen järjestäminen vaatii kuitenkin otaksuttavasti suurempia ponnistuksia kuin yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano edellyttää. Nuorisorangaistukseen tuomituilla ei useinkaan olisi sitä ammattitaitoa ja työkokemusta kuin yhdyskuntapalveluun tuomituilla aikuisilla. Lisäksi nuorisopalvelutuntien vähäinen lukumäärä saattaisi joissain tilanteissa vaikeuttaa palvelupaikan kannalta sopivien työtehtävien löytämistä. Käytännössä nuorisorangaistuksen palkattoman työn osuus suoritetaankin ilmeisesti useimmiten nuorisotoimen erilaisissa työpajoissa. Poikkeuksellisesti myös Kriminaalihuoltoyhdistys voisi toimia palvelupaikkana. Tämä voi olla tarpeellista esimerkiksi silloin, kun tuomittu tarvitsee erityisen tiukkaa valvontaa tai kun soveltuvaa palvelupaikkaa ei muutoin järjesty.

Vaikka palvelu on suhteellisen lyhytaikainen, sen sisältö on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä saamaan sellaiseksi, että se lisää nuoren vastuuntuntoa ja edistää hänen sosiaalisia suhteitaan. Siksi työtehtävät ja muu toiminta voidaan parhaiten sijoittaa nuoren normaaliin elinympäristöön. Nuorten työpajat palvelupaikkoina pystyvät tarjoamaan paitsi säännöllisiä ja valvottuja työtehtäviä myös mahdollisuuksia luoda suhteita omaan lähiympäristöön sekä tilaisuuksia nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltaiseen selvittelyyn. Hyviä kokemuksia nuorten lyhyistä "työsuhteista" on saatu myös rikos- ja riita-asioiden sovitteista, kun nuori on työllään korvannut aiheuttamiaan vahinkoja.

5 §. *Täytäntöönpanon aloittaminen.* Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on pykälän 1 momentin mukaan aloitettava viipymättä

tuomion tultua täytäntöönpanokelpoiseksi. Täytäntöönpanokelpoisia ovat lainvoimaisten tuomioden lisäksi oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 22 §:n mukaan hovioikeuden muutoksenhakuasteena antamat ratkaisut. Rangaistuksen mahdollisimman pikainen täytäntöönpano on yleensä tuomitun kannalta toivottavaa ja hyödyllistä. Erityisesti tämä pitää paikkansa silloin, kun tuomittu on nuori, jolle on mahdollisimman tuoreeltaan osoitettava hänen rikoksensa seuraamus. Kriminaalihuoltoyhdistyksen tulee siten huolehtia siitä, että toimeenpanosuunnitelma vahvistetaan viipymättä. Asiakirjat tulisi toimittaa Kriminaalihuoltoyhdistykselle mahdollisimman pikaisesti toimeenpanoa varten.

Tuomitun suostumuksella nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voi pykälän 2 *momentin* mukaan alkaa jo ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman. Tämä on mahdollista, jos tuomittu on tyytynyt ratkaisuun siltä osin kuin hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen, esimerkiksi kun syyttäjä tai asianomistaja valittaa tuomiosta taikka tuomittu hakee muutosta vahingonkorvaukseen, mutta tyytyy tuomioon muilta osin. Vastaavanlainen säännös on yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain 5 §:n 2 *momentissa* ja rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 1 §:n 2 *momentissa*. Ehdotettu säännös edistää osaltaan sitä, että nuorisorangaistus voidaan panna viipymättä täytäntöön.

Muutoksenhakutilanteissa voi sattua, että tuomittu on suostumuksellaan jo aloittanut nuorisorangaistuksen suorittamisen, mutta ylempi oikeusaste päätyykin tuomitsemaan rikoksesta muun rangaistuksen. Suoritettua nuorisorangaistuksen vähentäminen täytäntöönpanovaiheessa vankeus- tai sakkorangaistuksesta ei olisi käytännössä mahdollista ilman nuorisorangaistuksen ja muiden rangaistusten vastaavuussuhteen määrittelyä laissa, mikä nuorisorangaistuksen sisältö huomioon ottaen olisi varsin hankalaa. Siksi pykälän 3 *momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen tulee ottaa jo suoritettu rangaistus huomioon toista rangaistusta tuomitessaan. Näin kaksinkertainen rangaistaminen samasta rikoksesta voidaan välttää. Tuomioistuimen tulee harkita, miten pitkää vankeusaikaa tai miten monta päiväsakkoa jo suoritettu nuorisorangaistus kohtuuden mukaan vastaa ja tehdä rangaistukseen sen mukainen vähennys. Tiedon nuorisorangaistuksen tuomitsemisesta tuomioistuimella saa rikosrekisteristä ja suorittamisesta

Kriminaalihuoltoyhdistykseltä.

Tuomitun nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon vanhentumisesta ehdotetaan säädettäväksi pykälän 4 *momentissa*. Vanhentumisaika ehdotetaan säädettäväksi samalla tavalla kuin sakon täytäntöönpanon vanhentuminen rikoslain 8 luvun 11 §:ssä. Rangaistuksen täytäntöönpano siis raukeaisi määrätyn ajan kuluttua lainvoimaisten tuomion antamispäivästä. Vanhentumisaikaksi ehdotetaan kolmea vuotta. Sen säätäminen näin lyhyeksi on aiheellista siksi, että kolmen vuoden kuluttua nuorisorangaistuksen tuomitsemisesta tuomittu on 18–20-vuotias eikä kolmen vuoden takaisen nuorisorangaistuksen täytäntöönpano enää ole tarkoituksenmukaista. Jos taas tuomitun nuorisorangaistuksen täytäntöönpano keskeytyy tuomitusta johtuvasta syystä, menetellään niin kuin 10 §:ssä säädetään.

6 §. *Useamman nuorisorangaistuksen täytäntöönpano.* Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21, 21 a, 22, 22 a—22 e ja 23 §:n säännökset rikosasiain oikeuspaikasta on uudistettu 1 päivästä huhtikuuta 1992. Niiden tarkoituksena on, että saman tekijän rikokset käsitellään yhdellä kertaa yhdessä tuomioistuimessa. Myös nuorisorangaistukseen tuomittaessa on tarkoituksenmukaisinta, että useammat rikokset käsitellään yhdellä kertaa. Tällöin määrätään lakiehdotuksen 2 §:n 2 *momentin* mukaan vain yksi nuorisorangaistus.

Nuorella voi kuitenkin poikkeuksellisesti olla suoritettavanaan useampia nuorisorangaistuksia, jotka on tuomittu eri oikeudenkäynneissä. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, kun toinen rikos on tehty sen jälkeen, kun toisesta on jo tuomittu nuorisorangaistus, mutta päätös ei ole vielä saanut lainvoimaa eikä valvonta-aika ole alkanut. Useamman nuorisorangaistuksen yhtäaikaista täytäntöönpanosta ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että valvonta-aika päättyy pisimpään voimassa olevan ajan päättyessä. Valvonta-aika ei siten pitäisi sen vuoksi, että nuorisorangaistuksia on suoritettavana useampia kuin yksi. Valvonta-ajan pidentäminen olisi käytännössä hankalaa eikä muutaman kuukauden pidennyksellä saavutettaisi sellaista hyötyä, että siihen olisi syytä ryhtyä. Useamman valvonnan päällekkäisyydestä mahdollisesti aiheutuvat ongelmat voidaan ratkaista toimeenpanosuunnitelmassa.

Jos tuomitulla on samalla kertaa suoritettavanaan useampia nuorisorangaistuksia, nuo-

risopalvelutunnit lasketaan pykälän mukaan täytäntönpantaessa yhteen. Samalla tavoin menetellään rangaistusten täytäntönpantosta annetun lain 2 luvun 1 a §:n mukaan silloin, kun täytäntönpantavana on samalla kertaa useampia vankeusrangaistuksia. Yhteinelaskettujen nuorisopalvelutuntien enimmäismääräksi ehdotetaan 80 tuntia eli 20 tuntia enemmän kuin yhden nuorisopalvelun enimmäismäärä. Tätä pitempi palveluaika voisi tulla nuorelle kohtuuttoman raskaaksi ja johtaa siihen, että nuorisopalvelu jouduttaisiin muuntamaan muuksi rangaistukseksi 11 §:n mukaan.

7 §. *Toimeenpanosuunnitelma.* Nuorisorangaistuksen toimeenpano on ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan Kriminaalihuoltoyhdistyksen tehtävänä. Kriminaalihuoltoyhdistys hoitaa jo nykyään vastaavanlaisia tehtäviä mahdollisesti tuomitettujen nuorten valvonnassa ja yhdyskuntapalvelun täytäntönpantossa ja sillä on asianmukainen organisaatio täytäntönpantoa varten.

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma ehdotetaan pykälän 2 momentin mukaan laadittavaksi yhteistyönä Kriminaalihuoltoyhdistyksen, tuomitun asuinpaikkakunnan sosiaalilautakunnan ja valvojan kesken. Suunnitelman vahvistaa Kriminaalihuoltoyhdistys. Toimeenpanosuunnitelmassa on otettava huomioon tapauksen erityispiirteet ja tuomitun nuoren ominaisuudet siten, että nuoren on mahdollista noudattaa annettavia määräyksiä ja suorittaa nuorisopalvelu suunnitelman mukaisesti. Suunnitelman tarkemmasta sisällöstä säädetään asetuksella.

Monet nuorisorangaistukseen tuomitut ovat saattaneet olla pitkäänkin oman kotikuntansa sosiaalitoimiston asiakkaina lastensuojelullisista syistä. Osa heistä tulee sosiaalitoimiston asiakkaiksi ennen oikeudenkäyntiä, kun sosiaalilautakunta lastensuojelulain 15 §:n mukaan valvoo nuoren etua esitutkinnessa ja tuomioistuinkäsittelyssä. Valvonnan ja palvelun sisältö tulee niveltää yhteen sosiaalilautakunnan tekemän työn kanssa. Paitsi toimenpiteiden yhteensovittamisen myös lapsen edun vuoksi on tärkeää, että sosiaalilautakunnan edustaja on mukana toimeenpanosuunnitelman laatimisessa.

Koska kysymys on rangaistuksen suorittamisesta, vahvistettua suunnitelmaa ei yleensä voi muuttaa vaan muutos olisi sallittu vain erityisestä syystä. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi se, että tuomittu saa uuden työpaikan toiselta paikkakunnalta, jolloin myös

valvonta ja nuorisopalvelun suorittaminen on syytä siirtää sinne. Saattaa myös käydä niin, että nuorisopalvelun suorittaminen suunnitelmassa määrättyllä tavalla ei enää ole tuomitusta riippumattomasta syystä mahdollista, jolloin palvelun jäljellä olevan osan suorittaminen on suunniteltava uudestaan. Käytännössä useimmin suunnitelman muuttamiseen voi antaa aihetta tuomitun sairaus taikka hänen elämäntilanteensa muuttuminen, vaikkapa työ- tai opiskelupaikan saanti.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että suunnitelmaa laadittaessa tai muutettaessa tuomittua on kuultava. Kuulemisella voitaisiin varmistautua siitä, että suunnitellut työtehtävät soveltuvat tuomitulle nuorelle ja että hänen koulunkäyntinsä tai työnsä ei ole esteenä suunnitellulle aikataululle. Se, että tuomittu nuori vastustaa jotakin suunnitelman osaa, ei sinänsä olisi este suunnitelman vahvistamiselle. Tuomitun suostumusta toimeenpanosuunnitelman yksityiskohtiin ei tässä mielessä vaadittaisi. Luonnollista kuitenkin on, että tuomitun kohtuullisiin toiveisiin kiinnitetään riittävää huomiota suunnitelmaa laadittaessa. Sellaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa nuori ei yrityksistä huolimatta saavu kuultavaksi, voitaisiin käynnistää 10 §:n mukainen menettely nuorisorangaistuksen sijasta tuomittavan muun seuraamuksen määrittämiseksi.

8 §. *Valvoja.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valvojan määrittämisestä. Tieto sopivasta valvojasta on saatavilla yleensä vasta kun käsillä on tieto seuraamuksen lähemmästä sisällöstä ja toimeenpanosuunnitelmasta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että valvojan määrää Kriminaalihuoltoyhdistys.

Valvojan päätehtävistä ehdotetaan säädettäväksi 2 momentissa. Hänen tulee huolehtia toimeenpanosuunnitelman noudattamisesta eli valvoa sitä, että tuomittu nuori noudattaa toimeenpanosuunnitelmaa ja sen nojalla annettuja määräyksiä. Tähän kuuluu säännöllinen tuomitun tapaaminen suunnitelmassa tarkemmin määrättyllä tavalla. Valvojan tulee myös pitää yhteyttä nuorisopalvelun suorittamispaikkaan varmistaakseen, että nuorisopalvelu suoritetaan määrättyllä tavalla. Valvoja voi myös tarpeen mukaan olla yhteydessä nuoren vanhempiin.

Vaikka valvonta on osa rangaistusta, sen kautta voidaan myös tukea tuomittua. Nuori voi tarvita valvojansa neuvoja ja ohjausta sekä selvittääkseen nuorisorangaistuksen suo-

rittamisesta että välttyäkseen tekemästä uusia rikoksia. Valvojan kanssa käytävä kahdenkeskinen keskustelu tehdystä rikoksesta ja sen vaikutuksista olisi olennainen osa valvontaa. Valvonnan sisällöstä säädetään tarkemmin asetuksella.

9 §. *Nuorisorangaistuksen suorittaminen.* Pykälässä säädetään nuorisorangaistuksen suorittamisen aikarajoista. Ehdotuksen *1 momentin* mukaan nuorisopalvelu on suoritettava tuomioistuimen määräämän valvontajan kuluessa. Niiden tilanteiden varalta, joissa nuorisopalvelun suorittaminen estyy muista syistä kuin tuomitun omista laiminlyönneistä, Kriminaalihooltoyhdistyksellä olisi mahdollisuus pidentää valvonta-aikaa. Valvonta-aikaa voitaisiin pidentää useamassa erässä kuitenkin niin, että Kriminaalihooltoyhdistyksen tekemien pidennysten yhteenlaskettu aika ei saisi ylittää kolmea kuukautta. Tuomioistuimella olisi mahdollisuus pidentää valvonta-aikaa vielä tämän jälkeen enintään kuudella kuukaudella. Erityisestä syystä tuomioistuin voisi katsoa rangaistuksen kokonaan suoritetuksi. Mahdolliset tilanteet, jotka tässä pykälässä tarkoitettulla tavalla venyttäisivät nuorisorangaistuksen suorittamista, olisivat esimerkiksi nuoren sairastuminen tai palvelupaikasta johtuvat syyt. Koska valvonta-ajan pituuden määrääminen on keskeinen osa nuorisorangaistusta, laajemmista pidennyksistä päätttäisi tuomioistuin. Sairauden pitkä kesto tai muu sen kaltainen erityinen syy voisi olla peruste katsoa rangaistus kokonaan suoritetuksi. Lähtökohteisesti tulisi tällöin kuitenkin edellyttää, että merkittävä osa nuorisorangaistuksesta olisi jo asianmukaisesti suoritettu.

Jos viivästyksen syynä ovat tuomitun omat rikkeet, asia ratkaistaisiin 10 §:n 2 momentin mukaisin järjestelyin.

Pykälän 2 momentissa säädetään menettelystä silloin, kun asia on tarkoitus saattaa tuomioistuimen harkittavaksi. Aloite asiassa olisi Kriminaalihooltoyhdistyksellä, joka vastaa nuorisorangaistuksen toimeenpanosta. Virallisen syyttäjän tulisi mahdollisimman pikaisesti saatuaan selvityksen asiasta Kriminaalihooltoyhdistykseltä saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pykälän 3 momentin mukaan muusta kuin käytösrikkomuksesta johtuvasta valvonta-ajan pidentämisestä taikka rangaistuksen katsoamisesta kokonaan suoritetuksi voitaisiin päättää myös yhden tuomarin istunnossa. Syyllisyyskysymys ja nuorisorangaistukseen

tuomitseminen olisi aikaisemmin ratkaistu täydessä kokoonpanossa. Tämän pykälän mukainen oikeudenkäynti koskisi useimmiten melko riidatonta tapausta, jossa nuorisorangaistusta ei olisi ehditty suorittaa loppuun määrääjassa. Asia voitaisiin luonnollisesti käsitellä myös täydessä kokoonpanossa, mikäli asian laatu sitä vaatisi.

Tuomioistuin voisi ratkaista asian vastaajaa kuulematta, kunhan vastaajalle on todisteellisesti varattu tilaisuus tulla kuulluksi. Tuomiota julistettaessa poissa olleelle vastaajalle olisi ilmoitettava asian päättymispäivä ja tuomioistuimen ratkaisu sekä annettava muutoksenhakuohjeet. Ehdotettu menettely poikkeaisi oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 4 §:stä siten, että ilmoitus olisi lähetettävä tuomitulle kaikissa tapauksissa riippumatta ratkaisun sisällöstä. Muutoin noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään.

10 §. *Ehtojen rikkomisen käsittely.* Tässä pykälässä säädettäisiin, miten olisi meneteltävä, kun nuorisorangaistukseen tuomittu ei aloita rangaistuksen suorittamista tai jättää noudattamatta toimeenpanosuunnitelman ehtoja. Pykälä ei sitä vastoin koske tilanteita, joissa tuomittu syyllistyy valvonta-aikana uuteen rikokseen, vaan nuorisorangaistuksen ja uudesta rikoksesta tuomitavan rangaistuksen suhteesta säädetään 12 §:ssä.

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu menettelee vastoin toimeenpanosuunnitelmaa tai sen nojalla annettuja määräyksiä, Kriminaalihooltoyhdistyksen olisi *1 momentin* mukaan annettava hänelle kirjallinen huomautus. Vastaava säännös on yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain (1105/90) 7 §:n 2 momentissa. Kirjallinen huomautus tulee kysymykseen sellaisista rikkomuksista, joita ei voida pitää vakavina ja joista Kriminaalihooltoyhdistys ei katso tarpeelliseksi ilmoittaa viralliselle syyttäjälle asian saattamiseksi tuomioistuimen käsittelyyn. Aivan vähäisestä rikkomuksesta, kuten yksittäisestä myöhästymisestä ei kirjallista huomautusta ole tarpeen käyttää, vaan valvojan suullinen huomautus riittää. Mahdollisesti myös joissakin tilanteissa, esimerkiksi hyvin pienen rikkomuksen toistuessa, voitaisiin tuomittu määrätä Kriminaalihooltoyhdistyksen alue-toimiston toimistonjohtajan puhutteluun. Olennaista nuorisorangaistuksen toimivuuden kannalta kuitenkin olisi, että jokaiseen pieneenkin laiminlyöntiin tai ehtojen rikkomiseen puututtaisiin välittömästi.

Vakavista rikkomuksista Kriminaalihuolto-yhdistyksen on 2 *momentin* mukaan viipymättä laadittava selvitys viralliselle syyttäjälle. Esimerkkinä vakavasta rikkomuksesta momentissa mainitaan rangaistuksen suorittamatta jättäminen. Säännöstä voitaisiin soveltaa ensinnäkin silloin, kun nuorisorangaistukseen tuomittu ei yrityksistä huolimatta saavu edes kuultavaksi toimeenpanosuunnitelman vahvistamista varten ja vaikuttaa erittäin todennäköiseltä, ettei hän tulisi aloittamaan nuorisopalvelun suorittamista. Lisäksi säännöstä voitaisiin soveltaa myös silloin, kun nuori vakavasti rikkoo toimeenpanosuunnitelman määräyksiä eikä aloita nuorisorangaistuksen suorittamista. Toinen säännöksessä mainittu esimerkki vakavasta rikkomuksesta on rangaistuksen suorittamisen keskeyttäminen. Myös muu vakavaksi katsottava toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkominen voi johtaa samoihin toimenpiteisiin. Sekä valvontamääräysten rikkominen että nuorisopalvelun ehtojen rikkominen voivat olla tässä lainkohdassa tarkoitettulla tavalla vakavia. Vakavaa ehtojen rikkomista olisi esimerkiksi useampikertainen valvojan tapaamisen laiminlyönti tai nuorisopalveluun kuuluvista tehtävistä kieltäytyminen.

Jos Kriminaalihuoltoyhdistys ilmoittaa asian syyttäjälle jatkotoimia varten, ei nuorisopalvelun toimeenpanon jatkaminen yleensä ole enää tarkoituksenmukaista. Siksi Kriminaalihuoltoyhdistys voisi kieltää nuorisopalvelun aloittamisen tai keskeyttää sen. Yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan palvelun kieltäminen on vastaavissa tilanteissa pakollista. Nuorelle tuomitulle on kuitenkin syytä poikkeustapauksissa varata vielä mahdollisuus palvelun jatkamiseen syyttäjälle ilmoittamisen jälkeenkin, sillä myös vakavasti ehtoja rikkonut nuori voi tulla toisiin ajatuksiin ja jatkaa rangaistuksen suorittamista. Nuoren käyttäytymisellä ehtojen rikkomista koskevan prosessin käynnistymisen jälkeen voi olla merkitystä, kun tuomioistuin harkitsee sopivaa seuraamusta käytösrikkomuksesta 11 §:n mukaan.

Saatuaan Kriminaalihuoltoyhdistykseltä 2 momentissa tarkoitetun selvityksen virallisen syyttäjän on 3 *momentin* mukaan viipymättä ryhdyttävä asian vaatimiin toimenpiteisiin. Jos hän katsoo ehtojen rikkomisen vakavaksi, hänen tulee vaatia rangaistusseuraamuksen uutta käsittelyä siltä tuomioistuimelta, joka on ensimmäisenä oikeusasteena tuomin-

nut nuorisorangaistuksen, tai tuomitun asuinpaikan käräjäoikeudelta. Jos syyttäjä taas ei pidä rikkomusta vakavana, hänen tulee muihin toimenpiteisiin ryhtymättä ilmoittaa päätöksestään Kriminaalihuoltoyhdistykselle, jonka tulee jatkaa rangaistuksen toimeenpanoa.

11 §. *Ehtojen rikkomisen seuraamukset.* Vakavasta nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomisesta aiheutuvista seuraamuksista päättäminen kuuluu tuomioistuimelle. Koska vakavassakin ehtojen rikkomisessa voi olla kysymys hyvin erilaisista tilanteista, tuomioistuimen käyttöön on annettu kaksi vaihtoehtoa. Pykälän 1 *momentin* mukaan nuorisorangaistuksen suorittamisen laiminlyönnin tai toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen seuraamuksena valvonta-aikaa voidaan pidentää tai tuomittu voidaan määrätä nuorisorangaistuksen sijasta muuhun rangaistukseen. Pykälän 2 momentissa säännellään puolestaan siitä, jos tuomittu edelleen menettelee toimeenpanosuunnitelman ehtojen vastaisesti, vaikka hänelle olisi jo kertaalleen määrätty ehtojen rikkomisesta valvonta-ajan pidentämistä koskeva seuraamus. Asia voitaisiin tällöin aina saattaa uudelleen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pykälän 1 momentin 1 *kohdan* mukaan ehtojen rikkomisen seuraamuksena voi olla valvonta-ajan pidentäminen. Tämä vaihtoehto voi olla tarkoituksenmukainen esimerkiksi tilanteessa, jossa suuri osa nuorisopalvelutunneista on jo suoritettu ja valvonta-aikakin on loppuillaan. Jäljellä olevan nuorisopalvelun suorittamisen varmistamiseksi saattaa olla paikallaan pidentää valvonta-aikaa siten, että se jatkuu niin pitkään kuin nuorisopalvelun suorittamiseen vaaditaan. Valvonta-ajan pidentäminen voi olla riittävä seuraamus myös sellaisessa tapauksessa, jossa nuorisorangaistuksen laiminlyönyt on ryhtynyt jälleen suorittamaan rangaistustaan sen jälkeen, kun syyttäjä on saattanut ehtojen rikkomista koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pykälän 1 momentin 2 *kohdan* mukaan tuomioistuin voisi tuomita nuorisorangaistuksen sijaan muun rangaistuksen, joka vastaa nuorisorangaistuksesta suorittamatta jäänyttä osaa. Tätä mahdollisuutta olisi perusteltua käyttää suoraan, valvonta-aikaa 1 kohdan mukaisesti pidentämättä esimerkiksi silloin, kun nuorisorangaistuksen ehtojen rikkominen on hyvin räikeää tai kun vaikuttaa erittäin ilmeiseltä, ettei tuomittu tule jatka-

maan nuorisorangaistuksen suorittamista.

Koska nuorisorangaistusta ei, toisin kuin yhdyskuntapalvelua, tuomita toisen rangaistuksen sijasta, tuomioistuimelle ei voida antaa yksiselitteistä ohjetta siitä, mikä rangaistus tällaisessa tapauksessa on tuomittava. Sakon ja ehdottoman vankeuden väliin, johon nuorisorangaistus on tarkoitettu, sijoituu rangaistusjärjestelmässämme lähinnä ehdollinen vankeusrangaistus. Kokonaan suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijaan kysymykseen tulisi käytännössä useimmiten juuri ehdollinen vankeusrangaistus oheissakolla tehostettuna. Jos taas nuorisorangaistuksesta on jäänyt suorittamatta vain osa, saattaa suorittamatta jäänyttä osaa vastata myös tuntuva sakkorangaistus. Ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen nuorisorangaistuksen sijasta tulee sitä vastoin vain harvoin kysymykseen, koska nuorisorangaistusta tuomittaessa on edellytyksenä 2 §:n mukaan se, etteivät painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Kun rikos on alun perin katsottu tällaiseksi, olisi useimmiten ristiriitaista muuntaa rangaistus ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi pelkän ehtojen rikkomisen vuoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan nuorelle, joka valvonta-ajan pidennyksestä huolimatta rikkoo toimeenpanosuunnitelman ehtoja, voitaisiin tuomita nuorisorangaistuksen sijasta muu rangaistus. Aloitteen asiassa tekisi Kriminaalihuoltoyhdistys samalla 10 §:n mukaisella tavalla kuin ehtojen rikkomisen tullessa ensi kertaa esille. Samalla tavoin syyttäjä voi saattaa asian tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Pykälän 3 momentin mukaan vastaajalle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen ehtojen rikkomisesta tuomittavan seuraamuksen määräämistä. Kuuleminen ei olisi välttämätöntä, vaan asia voitaisiin vastaajan poisolosta huolimatta ratkaista. Tuomiota julistettaessa poissa olleelle vastaajalle olisi ilmoitettava asian päättymispäivä ja tuomioistuimen ratkaisu sekä lähetettävä muutoksenhakuohjeet. Ehdotettu menettely on muutoin sama kuin oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 4 §:ssä, mutta ilmoitus olisi lähetettävä tuomitulle kaikissa tapauksissa riippumatta siitä, mikä seuraamus tuomitaan. Muutoin noudatettaisiin soveltuvin osin mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään.

Nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomisesta annettuun tuomioon voitaisiin hakea muutos-

ta oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaan. Koska valituksella on käräjäoikeuden tuomion täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus, tulisi muutoksenhakuasiat 4 momentin mukaan käsitellä kiireellisinä.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n mukaan yhden tuomarin istunnossa voidaan rangaistukseksi tuomita ainoastaan sakkoa. Nuorisorangaistuksen tehosteita 11 §:n mukaan määrättäessä tuomioistuimella olisi yhtenä vaihtoehtona ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen. Tästä syystä 11 §:n mukaiset asiat tulisi käsitellä käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa.

Ehdotettua 11 §:ää jouduttaneen käytännössä soveltamaan varsin harvoin, sillä ne nuoret, jotka rikkovat nuorisorangaistuksen ehtoja, syyllistyvät todennäköisesti valvonta-aikana myös uusiin rikoksiin. Jos uusi rikos on niin vakava, että siitä olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, noudatetaan, mitä 12 §:ssä säädetään.

12 §. *Yhteisen rangaistuksen määrääminen.* Vankeusrangaistuksen suorittaminen tekee käytännössä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon usein mahdottomaksi. Siksi aikaisemman nuorisorangaistuksen ja uuden ehdottoman vankeusrangaistuksen suhde ehdotetaan säädeltäväksi tässä pykälässä.

Pykälän 1 momentti koskee ensinnäkin tilannetta, jossa nuorisorangaistukseen tuomittu olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta. Jos rikokset olisivat olleet yhdellä kertaa tuomioistuimen käsiteltävinä, tuomioistuin olisi voinut määrätä niistä rikoslain 7 luvun mukaan yhteisen vankeusrangaistuksen. Edellä selostetun 2 §:n 2 momentin mukaan olisi myös ollut mahdollista, että tuomioistuin olisi määrännyt osasta rikoksia nuorisorangaistuksen ja osasta muun rangaistuksen. Kun rikoksentehtäjän asemaan ei yleensä saa vaikuttaa se seikka, milloin ja missä järjestyksessä hänen rikoksensa tulevat ilmi, on uuden vankeusrangaistuksen ja aikaisemman nuorisorangaistuksen suhde säänneltävä samoja periaatteita noudattaen.

Momentti koskee myös sellaisia uusia rikoksia, jotka on tehty nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen ennen toimeenpanosuunnitelman vahvistamista tai nuorisorangaistuksen valvonta-aikana. Lisäksi edellytetään, että näistä rikoksista olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus. Olisi epä johdonmukaista, jos toimeenpanosuun-

nitelman ehtojen rikkominen voisi johtaa nuorisorangaistuksen muuntamiseen toiseksi rangaistukseksi 11 §:n mukaan, mutta ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtava rikos ei vaikuttaisi nuorisorangaistukseen millään tavoin.

Näissä tilanteissa tuomioistuin voi määrätä nuorisorangaistukseen johtaneesta rikoksesta ja toisesta rikoksesta yhteisen vankeusrangaistuksen. Sen määrittämisessä noudatetaan rikoslain 7 luvun säännöksiä. Yhteinen vankeusrangaistus tulisi siten jonkin verran ankarampaksi kuin se vankeusrangaistus, joka olisi tuomittu toisesta rikoksesta yksinään. Kun nuorisorangaistus näin sisältyisi yhteiseen vankeusrangaistukseen, vankeusrangaistuksesta on vähennettävä jo täytäntöön pantua nuorisorangaistusta vastaava kohtuullinen määrä. Vähentäminen tehdään samalla tavalla kuin 5 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Koska ehdottoman vankeusrangaistuksen ja nuorisorangaistuksen samanaikaiselle käytölle ei yleensä ole esitettävissä perusteita, johtaa säännöksen soveltaminen pääsäännön mukaan siihen, että milloin aikaisempi rikos taikka sittemmin tuomion antamisen jälkeen, mutta ennen nuorisorangaistuksen valvontajan päättymistä tehty rikos johtaa vankeusrangaistukseen, on nuorisorangaistus sisällytettävä tuohon rangaistukseen. Yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen ei kuitenkaan olisi pakollista, vaan tuomioistuin voisi myös jättää nuorisorangaistuksen voimaan. Tuomioistuimelle on jätetty asiassa harkintavalta lähinnä niiden poikkeuksellisten tilanteiden varalta, joissa rangaistuksesta on jäljellä enää pieni osa eikä tuomitua määrätä vangittavaksi. Tällaisessa tilanteessa nuorisorangaistus ehditään suorittaa loppuun ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa. Jos sitä vastoin on ilmeistä, ettei nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa voida ehdottoman vankeusrangaistuksen johdosta jatkaa, on yhteinen vankeusrangaistus määrättävä.

Yhteistä rangaistusta ei voida määrätä muun kuin ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemisen yhteydessä. Toisesta rikoksesta tuomittava sakko, uusi nuorisorangaistus tai ehdollinen vankeusrangaistus ei estä aikaisemman nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa eikä siihen puuttumiseen siten ole käytännön tarvetta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että Kriminaalihuoltoyhdistyksen on

heti keskeytettävä nuorisorangaistuksen täytäntöönpano, kun 1 momentissa tarkoitettu yhteinen vankeusrangaistus tuomitaan. Täytäntöönpanon jatkaminen on tarpeetonta, kun nuorisorangaistusta ei enää ole, ja jatkaminen vaatisi tuomion jälkeen täytäntöönpanon nuorisorangaistuksen vähentämistä vankeusrangaistuksesta täytäntöönpanovaiheessa. Tarpeettomien hankaluuksien välttämiseksi on yksinkertaisinta, että täytäntöönpano keskeytetään heti, vaikka tuomioistuimen päätös ei vielä ole saanut lainvoimaa.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon jatkaminen voi olla tarkoituksetonta myös tilanteissa, joissa jo ennen tuomioistuimen päätöstä voidaan arvioida, että nuorisorangaistus tulee sisältymään tuomittavaan yhteiseen vankeusrangaistukseen. Jos nuorisorangaistukseen tuomitua syytetään esimerkiksi niin vakavasta toisesta rikoksesta, että ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen on hyvin todennäköistä, ei nuorisorangaistuksen suorittamisen jatkaminen aina ole mielekäästä. Siksi ehdotetaan, että Kriminaalihuoltoyhdistys voisi keskeyttää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon saatuaan syytäjältä ilmoituksen tällaisesta tapauksesta. Yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain 8 §:n 1 momentissa on vastaavanlainen säännös, jonka mukaan palvelun keskeyttäminen on pakollista. Koska nuorelle tuomitulle voi kuitenkin joskus olla syytä antaa mahdollisuus suorittaa nuorisorangaistuksensa loppuun toisesta rikoksesta huolimatta, keskeyttäminen ehdotetaan harkinnanvaraiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädetään selvyyden vuoksi, että eri aikoina tuomituista nuorisorangaistuksista ei saa jälkikäteen määrätä yhteistä nuorisorangaistusta. Useammasta samalla kertaa käsiteltävänä olevasta rikoksesta määrätään ehdotetun 2 §:n 2 momentin mukaan vain yksi nuorisorangaistus. Muista rikoksista voidaan toisessa oikeudenkäynnissä määrätä jälleen yksi nuorisorangaistus riippumatta rikosten tekoajasta. Lakiin ei siis ehdoteta yhteisen vankeusrangaistuksen määrittämisestä vastaavaa menettelyä nuorisorangaistuksille, vaan nuorisorangaistuksen määrittämisessä noudatetaan samaa periaatetta, jota rikoslain 7 luvun 3 §:n mukaan noudatetaan sakkorangaistuksen määrittämisessä.

Täytäntöönpanon nuorisorangaistuksen vähentäminen yhteisestä vankeusrangaistuksesta edellyttää, että tuomioistuimella on käytettävissään ajantasaiset tiedot nuo-

risorangaistuksen suorittamisesta. Tämän vuoksi 4 momentissa ehdotetaan, että virallisen syyttäjän tulisi toimittaa tuomioistuimelle selvitys siitä, kuinka paljon aikaisemmin tuomittua nuorisorangaistusta on jo ehditty panna täytäntöön. Nämä tiedot syyttäjä saisi nuorisorangaistuksen toimeenpanosta vastaavalta Kriminaalihuoltoyhdistykseltä.

13 §. *Tarkemmat säännökset.* Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta ehdotetaan voitavan säätää tarkemmin asetuksella. Asetusluonnos on tämän esityksen liitteenä.

14 §. *Voimaantulo.* Kysymyksen nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen ankaruussuhteesta ei ole yksiselitteistä ja selkeää vastausta. Asiaan vaikuttaa yksitaitapauksissa sekä nuorisorangaistuksen sisältö että vaihtoehtoisen ehdollisen rangaistuksen pituus ja tuohon rangaistukseen mahdollisesti liitettävät oheisseuraukset, oheissakko ja valvonta. Nuorisorangaistuksen ensisijaisuus erityisesti ongelmanuorten rangaistuksena ei perustu nykyään seuraamuksen ankaruuteen kuin uuden rangaistuksen tarjoamiin monipuolisempiin mahdollisuuksiin yrittää vaikuttaa nuoren elämään. Toisaalta niissä tapauksissa, joissa vertailukohteena käytetään lyhyitä ehdollisia vankeusrangaistuksia, joihin ei ole liitetty valvontaa eikä oheisseurauksia, nuorisorangaistus osallistumisvelvoitteineen saattaa vaatia tuomitulta enemmän kuin ehdollinen vankeusrangaistus. Vertailua ehdollisen rangaistuksen ja nuorisorangaistuksen välillä vaikeuttaa myös se, että ehdolliseen rangaistukseen sisältyy mahdollisuus panna tuomittu rangaistus täytäntöön.

Koska seuraamusten ankaruusuhde on jossain määrin tulkinnanvarainen, on tarpeen säätää tarkemmin lain ajallisesta ulottuvuudesta. Tällöin on ajateltavissa kaksi vaihtoehtoa. Nuorisorangaistuksen käyttämahdollisuus voisi riippua joko tuomitsemishetkestä tai rikoksen tekohetkestä. Ensin mainitussa tapauksessa nuorisorangaistukseen voitaisiin tuomita heti, kun laki on tullut voimaan riippumatta siitä, milloin kyseiset rikokset on tehty. Käytännössä tämä mahdollistaisi lain taannehtivan soveltamisen eli nuorisorangaistus voitaisiin tuomita myös sellaisista rikoksista, jotka olisi tehty ennen lain voimaantuloa. Jälkimmäisessä tapauksessa nuorisorangaistus voitaisiin tuomita vain niistä rikoksista, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen. Edellä mainittujen vaihtoehtojen lisäksi olisi mahdollista, ettei asiaa säännel-

täisi ollenkaan. Tämä ratkaisu johtaisi kuitenkin oikeudelliseen epävarmuuteen, koska niin sanotun lievemmän lain periaatteen soveltaminen voisi olla ongelmallista juuri edellä viitatuista ankaruusvertailun vaikeuksista johtuen.

Esityksen mukaan uutta lakia, joka ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997, olisi sovellettava vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin.

Samalla kertaa tuomittavina olevissa rikoksissa, joista osa on tehty ennen lain voimaantuloa ja osa voimaantulon jälkeen, nuorisorangaistuksen käyttäminen johtaisi siihen, ettei näistä rikoksista olisi mahdollista tuomita yhteistä rangaistusta. Nuorisorangaistuksen käyttäminen johtaisi tällöin kahden erilliseen rangaistukseen, esimerkiksi ehdolliseen rangaistukseen ja nuorisorangaistukseen. Tällaisissa tilanteissa voisi usein olla perusteltua käyttää muuta kuin nuorisorangaistusta, jolloin kaikista rikoksista voitaisiin tuomita yksi yhteinen rangaistus, esimerkiksi ehdollinen rangaistus. Jos nuorisorangaistuksen tuomitsemista kuitenkin pidettäisiin perusteltuna, ei ennen lain voimaantuloa tehdyistä rikoksista tuomittavaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen tulisi tällöin liittää valvontaa. Nuorisorangaistuksen tuomitseminen voisi olla perusteltua tällaisessa tilanteessa esimerkiksi silloin, kun tekijälle on jo aikaisemmin tuomittu useita ehdollisia vankeusrangaistuksia ja ehdottoman vankeuden tuomitseminen olisi muutoin harkittavana.

Laki olisi voimassa vuoden 1999 loppuun, minkä jälkeenkin sovellettaisiin lain 12 §:n 1 momenttia ja rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä. Niin ikään lakia sovellettaisiin myös vuoden 1999 jälkeen käsiteltäessä 1 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvia asioita hovioikeuksissa ja korkeimmassa oikeudessa.

1.2. Asetus rikoslain voimaannemisesta

15 a §. Pykälässä säädetään syyttämättä jättämisen edellytyksistä niin sanotun kohtuuserusteen ja konkurenssi-perusteen mukaisissa tapauksissa. Ehdotuksen mukaan sovittelu mainittaisiin erikseen yhtenä pykälän 1 kohdan kohtuuserusteen mukaisena syyttämättä jättämistilanteena. Kohtuuseruste sallii jo nykyiselläänkin syyttämättä jättämisen sillä perusteella, että tekijä pyrkii estämään tai poistamaan rikoksena vaikutuk-

set. Vuoden 1991 alusta uudistettujen syyttämättäjättämissäännösten esitoissa todettiin, että juuri sovittelua voi pitää yhtenä esimerkkinä tilanteesta, johon lainkohdan tarkoittama rikoksen vaikutusten poistaminen sopisi. Sovittelun painoarvon lisäämiseksi ja käytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi asiasta ehdotetaan säädettäväksi suoraan lakitekstissä.

Sovittelu on usein samastettu useissa kunnissa toimiviin kunnallisiin sovitteluprojekteihin. Tuon toiminnan nopea laajentuminen onkin ehdotetun lainmuutoksen yhtenä perusteena. Tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto ei kuitenkaan rajoita säännöksen soveltamista vain kunnalliseen sovittelutoimintaan. Myös muunlaiset osapuolten väliset sopimiset voidaan ottaa huomioon. Laissa ei myöskään edellytetä, että sovintosopimus olisi jo täytetty, vaikka täytetyn sovintosopimuksen merkitys sinänsä on painava peruste toimenpiteistä luopumiselle. Toisaalta sovittelu- ja syyteprosessien keskinäinen kulku ja sovintosopimuksen täyttämisen ajankohta on usein kiinni tekijästä riippumattomista seikoista. Olisi epäoikeudenmukaista asettaa rikoksesta epäillyt eri asemaan vaikkapa erilaisen maksukyvyn tai sen perusteella, kuinka nopeasti sovittelu on käynnistynyt ja asiassa on päästy eteenpäin. Uhrin korvausintressien täyttäminen on vain yksi - joskin sinänsä tärkeä - seikka, johon sovittelun arvo ja merkitys perustuu. Nyt sanottu pätee soveltuvien osin myös tilanteeseen, jossa sovinto osapuolten kesken jää saavuttamatta tekijän yrityksistä huolimatta. Vaikkei toimenpiteistä luopumista tällöin voikaan perustaa osapuolten välillä saavutettuun sovintoon, voi tekijän sovitteluhaluksutta hyvin pitää lainkohdassa tarkoitettuna muuna tekijän toimintana rikoksensa vaikutusten poistamiseksi.

Sovittelun vaikutusta syyttämättä jättämisen perusteena arvioitaisiin kahden kriteerin valossa. Syyttämättä jättäminen edellyttää, ettei syytteenä luopuminen olisi vastoin tärkeää yleistä tai yksityistä etua ja että oikeudenkäyntiä tai rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana. Nämä rajoituskriteerit ovat osin päällekkäiset.

Viittaus tärkeään yleiseen etuun merkitsee muun ohessa, että sovittelun tulee olla tasapuolinen ja täyttää oikeusturvan vaatimukset. Yksityinen etu sisältää muun muassa ajatuksen, että korvaussummat vastaavat suurin piirtein yleistä korvauskäytäntöä, ja milloin

niistä poiketaan, poikkeaminen on ollut molempien osapuolten taholta tietoista. Sovinnon tulee toisin sanoen olla vapaaehtoista ja sen tulee tapahtua oikean tosiasioita ja oikeusjärjestystä koskevan tiedon pohjalta.

Kohtuus- ja tarkoituksenmukaisuusarviointi viittaa osin samoihin asioihin. Näiden kriteerien perusteella otetaan huomioon muun muassa myös rikoksen törkeys, joka sisältyy osin jo yleistä etua koskevaan vaatimukseen, samoin kuin sovitteluprosessin sisältö ja merkitys. Sovittelu merkitsee usein avointa moraalista vastuunottoa rikoksesta. Tällaisen prosessin läpikäyneen rikoksentehtijän jättämistä syyttämättä voi hyvinkin puoltaa sillä, että oikeusprosessi usein on joko kohtuuton tai tarkoitukseton.

Pykälän 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että lainkohdasta ilmenisi vuonna 1992 voimaan tullut rikoslain 7 luvun yhteisen rangaistuksen määräämistä koskeva uudistus. Tuon uudistuksen myötä luovuttiin rikosten yhtymisen eri muotoihin perustuvasta erilaisesta rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa ja rikoksista määrätään yksi yhteinen rangaistus niin sanottua yhtenäisrangaistusperiaatetta soveltaen.

1.3. Rikoslaki

3 luku. Perusteista, jotka poistavat teon rangaistavuuden tai sitä vähentävät

5 §. Pykälän 3 momentissa säädetään tuomitsematta jättämisestä. Tuomitsematta jättämisen ja syyttämättä jättämisen perusteet vastaavat suureksi osaksi toisiaan. Asiassa on tuomioistuimille kuitenkin myönnetty jonkin verran enemmän harkintavaltaa, mikä ilmenee säännösten jonkin verran toisistaan poikkeavista sanamuodoista. Sovittelun merkitys tuomitsematta jättämisen perusteena tulisi arvioitavaksi samoin perustein kuin syyttämättä jättämisen yhteydessä. Sovittelu mainittaisiin siten yhtenä perusteena, jonka nojalla tekijä voitaisiin jättää tuomitsematta soveltaen momentin 3 kohdan kohtuusperustetta. Harkittaessa sovittelun merkitystä tuomitsematta jättämisen perusteena olisi huomio kiinnitettävä samoihin oikeusturvanäkökohtiin, joihin edellä syyttämättä jättämisen yhteydessä on viitattu. Lakiteknisistä syistä nämä näkökohdat tulevat tässä otettavaksi huomioon lain edellyttämän kohtuus- ja tarkoituksenmukaisuusarvioinnin kautta. Rangaistuksen tuomitsemista voidaan siten pitää

sekä kohtuuttomana että tarkoituksettomana, milloin osapuolet ovat vapaaehtoisesti ja hyvin informoituina päätyneet molempia osapuolia tyydyttävään sovintoon. Sen sijaan rangaistuksen tuomitseminen ei ehkä ole tarkoituksetonta, jos tekijä on painostanut uhrin sovintoon tai vaikkapa hyvän neuvottelutaitonsa ansiosta saa kerta toisensa jälkeen asian sovitelluksi uhrin kanssa.

Kohtuus- ja tarkoituksenmukaisuusarviointi edellyttää myös huomion kiinnittämistä rikoksen laatuun ja lajiin. Vaikka tekijä ja uhri pääsisivät sovintoon suuren talousrikoksen edellyttämistä korvauksista, ei rangaistuksen tuomitsemista voisi pelkästään tällä perusteella pitää rikosoikeusjärjestelmän tavoitteiden kannalta tarkoituksettomana.

Pykälän 3 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että lainkohdasta ilmeni vuonna 1992 voimaan tullut rikoslain 7 luvun yhteisen rangaistuksen määräämistä koskeva uudistus. Muutos vastaisi edellä jaksossa 1.2. esitettyä syyttämättä jättämistä koskevia säännöksiä ehdotettua muutosta.

11 §. Tutkintavankeusaika tai muu ennen tuomiota kärsitty vapaudenmenetys on tässä pykälässä säädetyn edellytyksin vähennettävä määräaikaisesta vapausrangaistuksesta, sakosta ja virantoimituserosta. Vähentäminen perustuu siihen, että rikosentekijä on jo ennen tuomiota joutunut vapauden menetyksen kohteeksi ja tämä vapaudenmenetys on kompensoitava vähentämällä aika rangaistuksesta. Samoin kuin nämä rangaistukset myös nuorisorangaistus on sillä tavoin jaollinen, että siitä on mahdollista tehdä vähennyksiä, joten mitään aihetta vähentämättä jättämiseen ei ole.

Pykälän viimeiseen virkkeeseen ehdotetaan lisättäväksi nuorisorangaistus sellaiseksi seuraamukseksi, josta vapauden menetys on vähennettävä. Koska valvonta- tai nuorisopalveluaika ja tutkintavankeusaika eivät ole suoraan toisiinsa rinnastettavia, vapaudenmenetys on otettava huomioon kohtuullisessa määrin. Vastaavia kohtuuteen perustuvia vähennyksiä on tehtävä myös ehdotetun nuorisorangaistuksen kokeilemista koskevan lain 5 §:n 3 momentin ja 12 §:n 1 momentin mukaan.

Pykälään ehdotetaan samalla tehtäväksi kaksi teknisluonteista tarkistusta. Nykyisen säännöksen antamisen aikaan kuritushuonerangaistus oli vielä voimassa, minkä vuoksi pykälän alussa määrätään vähennys tehtäväksi määräaikaisesta vapausrangaistuk-

sesta. Kuritushuonerangaistuksen poistamisen jälkeen säännös koskee määräaikaista vankeusrangaistusta, ja sana vapausrangaistus ehdotetaan korvattavaksi sanalla vankeusrangaistus. Pykälän kolmannessa virkkeessä säädetään muun muassa vapaudenmenetyksen vähentämisestä virantoimituserosta, joka ei enää rikoslain uudistettujen virkarikossäännösten (792/89) mukaan ole rikosoikeudellinen rangaistus. Maininta virantoimituserosta ehdotetaan poistettavaksi. Muilta osin pykälä on ennallaan.

1.4. Rikosrekisterilaki

Ehdotus laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisestä on laadittu siten, että nuorisorangaistukseen tuomitsemisessa ei sinänsä tarvita rikosrekisteritietoja. Sen 12 §:n soveltaminen ei kuitenkaan ole mahdollista, ellei tuomioistuimella ole tietoja aiemmin tuomituista nuorisorangaistuksista.

Rikosrekisterilain (770/93) mukaan rikosrekisteriin merkittäviä seuraamuksia ovat ehdoton vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu, ehdollinen rangaistus, oheissakko, viraltapano ja oikeushenkilölle tuomittu yhteisösakko. Sakkorangaistuksia sitä vastoin ei merkitä rikosrekisteriin. Kun nuorisorangaistus on tarkoitettu sakkoa ankarammaksi seuraamukseksi, vaatii johdonmukaisuus, että myös se merkitään rikosrekisteriin.

2 §. Pykälän 1 momentissa luetellaan rikosrekisteriin merkittävät tuomioistuimen ratkaisut. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi tuomittu nuorisorangaistus.

10 §. Pykälän 1 momentissa säädetään tietojen poistamisesta rikosrekisteristä. Viiden vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antopäivästä poistetaan tieto ehdollisesta rangaistuksesta, oheissakosta, viraltapanosta ja yhteisösakosta. Kun nuorisorangaistus rinnastuu ankaruudeltaan näihin seuraamuksiin ja kun tietoa nuorisorangaistuksesta ei sen jälkeen enää tarvita, ehdotetaan momentin 1 kohdan luetteloon lisättäväksi nuorisorangaistus.

1.5. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista

Yhdyskuntapalveluun tuomitun työtä tehdessään aiheuttamat esinevahingot korvataan tietyin edellytyksin rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n nojalla. Myös nuorisorangaistukseen tuomit-

tu saattaa aiheuttaa palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle vahinkoa. Koska yhdyskuntapalvelu ja nuorisopalvelu ovat sisällöltään varsin lähellä toisiaan, on myös vahinkojen korvaamisessa syytä noudattaa samanlaisia sääntöjä.

Näistä syistä ehdotetaan, että rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n 3 momenttiin lisätään korvattaviksi vahingoiksi nuorisorangaistukseen tuomitun nuorisopalvelua suorittaessaan aiheuttamat vahingot. Samoin kuin yhdyskuntapalvelussa valtion varoista korvattaisiin palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai muuta tehtävää suoritettaessa aiheutettu esinevahinko. Muutoksen taloudellinen merkitys on vähäinen.

Voimaantulosäännös. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti kuin nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettu laki eli vuoden 1997 alusta. Vaikka viimeksi mainittu laki on määräaikainen, ei korvauslain muutoksen voimassaoloa ole syytä säätää määräaikaiseksi, koska nuorisorangaistuksia tullaan panemaan täytäntöön myös kokeilulain lakattua olemasta voimassa. Jos korvauslain muutos aikanaan käy tarpeettomaksi, voidaan se silloin kumota.

1.6. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta

1 §. Pykälässä säädetään, että jos rangaistus-, huolto- tai hoitolaitokseen otettu henkilö on saanut tapaturman aiheuttaman ruumiinvamman tai ammattitautilaissa tarkoitetun ammattitaudin viranomaisen johdon ja valvonnan alaisessa työssä, hänelle on maksettava korvausta sen mukaan, kuin työtapaturman korvaamisesta säädetään.

Lakia sovelletaan 3 momentin mukaan myös yhdyskuntapalvelua suorittavaan henkilöön. Valtio maksaa yhdyskuntapalvelussa sattuneet tapaturmakorvaukset myös silloin, kun palvelupaikan järjestäjä on kunta tai yksityinen. Nuorisorangaistukseen kuuluva nuorisopalvelu olisi osaltaan eräänlaista nuorille tarkoitettua yhdyskuntapalvelua. Tästä syystä ehdotetaan, että laki koskisi myös nuorisopalvelua.

Voimaantulosäännös. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 1997 alusta. Voimaantulon osalta viitataan jaksossa 1.5. lausuttuun.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annettavan lain 13 §:n mukaan tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. Asetusluonnos on tämän esityksen liitteenä.

3. Voimaantulo

Nuorisorangaistuksen käyttöön ottaminen vaatii valmistelu-aikaa oikeus- ja sosiaaliviranomaisten yhteistyön suunnitteluun sekä Kriminaalihuolto-yhdistyksen käytännön valmistelutoimiin. Myös oikeushallinnon tietojärjestelmään on ehdittävä tehdä nuorisorangaistuksen vaatimat muutokset. Oikeusministeriön asettama nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa suunnitteleva työryhmä on kuitenkin jo osittain selvittänyt edellä mainittuja yhteistyökysymyksiä ja kartoittanut kokeilun vaatimia käytännön valmistelutoimia. Lisäksi kokeilun tilastoinnin ja muun seurannan kannalta olisi merkittävää etua siitä, että lait tulisivat voimaan kalenterivuoden alusta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan vuoden 1997 alusta.

4. Säättämisyjärjestys

Nuorisorangaistusta ehdotetaan kokeiltavaksi alueellisesti. Alueellisesti rajoitettuun kokeiluun liittyy kysymys yhdenvertaisesta kohtelusta. Hallitusmuodon 5 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämä periaate pitää sisällään vaatimuksen samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta olisi ongelmallista, että rikoksen tekopaikka tai syytetyn asuinpaikka vaikuttaisi seuraamuksen sisältöön. Samankaltaisesta teosta voisi kokeilualueella seurata nuorisorangaistus ja kokeilualueen ulkopuolella ehdollinen rangaistus.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta voidaan poiketa yleisesti hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei hallitusmuodon 5 §:stä voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Nuorten yhteiskuntaan sopeutumista edistävän uuden rangaistusmuodon saamista seuraamusjärjestelmään voidaan sinänsä pitää sellaisena perusteena, joka mahdollisesti oikeuttaisi rajoi-

tettuun poikkeamiseen tiukasti ymmärretystä yhdenvertaisuuden vaatimuksesta. Jos nuorisorangaistuksen täytäntöönpano pystytettiin suunnittelemaan nuoria motivoivaksi ja kannustavaksi, voisi seuraamus parhaimmillaan vaikuttaa estävästi tai hidastavasti rikollisuuden etenemiseen.

Yhdyskuntapalvelun alueellisesti rajoitettu kokeilulaki säädettiin aikanaan perustuslain

säättämisjärjestyksessä. Kun lisäksi otetaan huomioon se korkea vaatimustaso, joka on asetettava rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän yhdenvertaisuudelle, olisi myös nuorisorangaistuksen kokeilulakia säädettäessä hallituksen käsityksen mukaan noudatettava valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädettyä menettelyä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

nuorisorangaistuksen kokeilemisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätyllä tavalla, säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan Espoon, Helsingin, Joensuun, Tampereen, Turun, Vaasan ja Vantaan käräjäoikeuksissa ratkaistavissa rikosasioissa.

Lain 12 §:n 1 momenttia sovelletaan kuitenkin kaikissa käräjäoikeuksissa.

Lakia sovelletaan myös ratkaistaessa sen soveltamisalaan 1 momentin mukaan kuuluvia asioita hovioikeuksissa tai korkeimmassa oikeudessa.

2 §

Nuorisorangaistuksen edellytykset

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta voidaan tuomita nuorisorangaistukseen, jos sakkoa on rikoksen vakavuus ja tekoon liittyvät olosuhteet huomioon ottaen pidettävä riittämättömänä rangaistuksena eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista.

Samalla kertaa tuomittavista rikoksista tuomitaan vain yksi nuorisorangaistus. Tuomioistuimien voi myös tuomita osasta rikoksia nuorisorangaistuksen sekä osasta muun rangaistuksen, jonka tuomitsemisessa noudatetaan soveltuvien osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään.

Ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista vastaajaa on kuultava.

3 §

Nuorisorangaistuksen sisältö

Nuorisorangaistus koostuu nuorisopalvelusta ja valvonnasta.

Nuorisopalvelua tuomitaan vähintään 10 ja enintään 60 tuntia. Nuorisopalvelu käsittää

valvonnan alaisena tehtävää säännöllistä, palkatonta työtä sekä ohjauksen alaisena suoritettavia sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä.

Valvontaan tuomitaan vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi. Valvonta-aika alkaa toimeenpanosuunnitelman vahvistamisesta.

4 §

*Nuorisorangaistukseen tuomitun
velvollisuudet*

Nuorisorangaistukseen tuomitun on noudatettava toimeenpanosuunnitelmaa ja sen nojalla annettuja määräyksiä. Hänen tulee olla suunnitelmassa määrätyllä tavalla säännöllisesti yhteydessä valvojaan ja suorittaa saamansa tehtävät.

5 §

Täytäntöönpanon aloittaminen

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on aloitettava viipymättä tuomion tultua täytäntöönpanokelpoiseksi.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan tuomitun suostumuksella aloittaa ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman, jos tuomittiin on tyytynyt ratkaisuun siltä osin kuin hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen.

Jos nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on tuomitun suostumuksella aloitettu ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman ja rikoksesta myöhemmin tuomitaan muuhun rangaistukseen, on rangaistuksesta vähennettävä jo täytäntöönpanutua nuorisorangaistusta vastaava kohtuullinen määrä.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano raukeaa kolmen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

6 §

Useamman nuorisorangaistuksen täytäntöönpano

Jos useammalla nuorisorangaistuksella on osittain yhteinen valvonta-aika, valvonta päättyy pisimpään voimassa olevan ajan päättyessä. Nuorisopalvelutunnit lasketaan täytäntöönpanossa yhteen. Enimmäismäärä on kuitenkin 80 tuntia.

7 §

Toimeenpanosuunnitelma

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosta vastaa Kriminaalihuoltoyhdistys.

Kriminaalihuoltoyhdistys, tuomitun asuinpaikkakunnan sosiaalilautakunta ja tuomitulle määrätty valvoja laativat nuorisopalvelun toimeenpanosuunnitelman, jonka Kriminaalihuoltoyhdistys vahvistaa. Suunnitelmaa voidaan vain erityisistä syistä muuttaa vahvistamisen jälkeen.

Suunnitelmaa laadittaessa tai muutettaessa on tuomittua kuultava.

8 §

Valvoja

Valvojan määrää Kriminaalihuoltoyhdistys.

Valvojan tulee huolehtia toimeenpanosuunnitelman noudattamisesta. Hänen tulee myös tukemalla ja ohjaamalla tuomittua pyrkiä edistämään tämän mahdollisuuksia selviytyä tekemättä uusia rikoksia.

9 §

Nuorisorangaistuksen suorittaminen

Nuorisopalvelu on suoritettava tuomioistuimen määräämän valvonta-ajan kuluessa. Jos nuorisopalvelun suorittaminen ei tässä ajassa muusta kuin 10 §:n 2 momentissa mainitusta syystä ole mahdollista, Kriminaalihuoltoyhdistys voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kolmella kuukaudella. Jos nuorisopalvelun suorittaminen ei edellä tarkoitusta syystä ole mahdollista Kriminaalihuoltoyhdistyksen pidentämässä ajassa, tuomioistuin voi pidentää valvonta-aikaa enintään kuudella kuukaudella tai erityisestä syystä katsoa rangaistuksen kokonaan suoritetuksi.

Jos Kriminaalihuoltoyhdistys haluaa saat-
taa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, sen on laadittava asiasta selvitys viralliselle syyttäjälle. Virallisen syyttäjän tulee viipymättä saattaa asia tuomitun asuinpaikan käräjäoikeuden tai sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka ensimmäisenä oikeusasteena on ratkaissut nuorisorangaistukseen johtaneen rikosasian.

Käräjäoikeus on päätösvaltainen käsitellessään 1 momentin mukaista asiaa myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Tuomioistuimen on varattava vastaajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista. Tuomiota julistettaessa poissa olleelle vastaajalle on välittömästi ilmoitettava asian päättymispäivä ja tuomioistuimen ratkaisu sekä lähetettävä muutoksenhakuohjeet. Muutoin noudetaan soveltuvin osin, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään.

10 §

Ehtojen rikkomisen käsittely

Tuomitulle, joka menettelee vastoin toimeenpanosuunnitelmaa tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on Kriminaalihuoltoyhdistyksen annettava kirjallinen huomautus.

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu ei aloita nuorisopalvelun suorittamista taikka jättää suorittamisen kesken tai muuten vakavasti rikkoo toimeenpanosuunnitelman ehtoja, Kriminaalihuoltoyhdistyksen on viipymättä laadittava selvitys asiasta viralliselle syyttäjälle. Samalla Kriminaalihuoltoyhdistys voi kieltää nuorisopalvelun aloittamisen tai keskeyttää sen.

Jos virallinen syyttäjä katsoo tuomitun menetelleen 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, hänen tulee viipymättä saattaa asia tuomitun asuinpaikan käräjäoikeuden tai sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka ensimmäisenä oikeusasteena on ratkaissut nuorisorangaistukseen johtaneen rikosasian.

11 §

Ehtojen rikkomisen seuraamukset

Jos tuomioistuin toteaa tuomitun menetelleen 10 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, se voi:

- 1) määrätä hänen valvonta-aikaansa pidenttäväksi enintään yhdellä vuodella; tai
- 2) tuomita hänet rangaistukseen, joka vas-

taa nuorisorangaistuksesta suorittamatta jäänyttä osaa.

Jos valvonta-aikaa on pidennetty ja tuomittu edelleen menettelee 10 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, tuomioistuimien voi määrätä hänet 1 momentin 2 kohdan mukaiseen seuraamukseen. Asia saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi siten kuin 10 §:ssä säädetään.

Tuomioistuimen on varattava vastaajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista. Tuomiota julistettaessa poissa olleelle vastaajalle on välittömästi ilmoitettava asian päättymispäivä ja tuomioistuimen ratkaisu sekä lähetettävä muutoksenhakuohjeet. Muutoin noudatetaan soveltuvin osin, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetään.

Valitus, jolla haetaan muutosta tuomioistuimen tämän pykälän perusteella antamaan ratkaisuun, on käsiteltävä kiireellisenä.

12 §

Yhteisen rangaistuksen määrääminen

Jos nuorisorangaistukseen tuomittu olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista tehdystä rikoksesta taikka nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen mutta ennen valvonta-ajan päättymistä tehdystä uudesta rikoksesta, voidaan hänet tuomita tästä rikoksesta ja nuorisorangaistukseen johtaneesta rikoksesta yhteiseen vankeusrangaistukseen. Yhteisestä vankeusrangaistuksesta on vähennettävä jo täytäntöönpantua nuorisorangaistusta vastaava kohtuullinen määrä.

Kun yhteinen vankeusrangaistus on 1 momentin mukaan tuomittu, Kriminaalihuoltoyhdistyksen on muutoksenhausta huolimatta

heti keskeytettävä nuorisorangaistuksen täytäntöönpano. Kriminaalihuoltoyhdistys voi keskeyttää nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon myös, jos se saa viralliselta syyttäjältä ilmoituksen, että nuorisorangaistukseen tuomittua tullaan syyttämään rikoksesta, joka syyttäjän arvion mukaan voi johtaa 1 momentissa tarkoitetun yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen.

Eri aikoina tuomituista nuorisorangaistuksista ei saa jälkikäteen määrätä yhteistä nuorisorangaistusta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vähentämistä varten virallisen syyttäjän on toimitettava tuomioistuimelle selvitys siitä, kuinka paljon jo tuomittua nuorisorangaistusta on ehditty panna täytäntöön.

13 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

14 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1999. Sitä sovelletaan vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin.

Laki on voimassa vuoden 1999 loppuun, minkä jälkeenkin sovelletaan lain 12 §:n 1 momenttia ja rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä. Lakia sovelletaan myös vuoden 1999 jälkeen käsiteltäessä 1 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvia asioita hovioikeuksissa ja korkeimmassa oikeudessa.

2.

Laki**rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain voimaannpanemisesta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 15 a §, sellaisena kuin se on 23 päivänä maaliskuuta 1990 annetussa laissa (301/90), seuraavasti:

15 a §

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, virallinen syyttäjä saa sen lisäksi, mitä 15 §:n 2 momentissa säädetään, jättää syytteen ajamatta, milloin:

1) oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, tekijän henkilökohtaiset

olot, rikoksesta tekijälle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat; taikka

2) rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten johdosta ollen naisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

3.

Laki**rikoslain 3 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 momentti ja 11 §, sellaisina kuin ne ovat, 3 luvun 5 §:n 3 momentti 23 päivänä maaliskuuta 1990 annetussa laissa (302/90) ja 11 § 2 päivänä heinäkuuta 1973 annetussa laissa (577/73), seuraavasti:

3 luku**Perusteista, jotka poistavat teon
rangaistavuuden tai sitä vähentävät****5 §**

—————
 Tuomioistuin saa jättää rangaistuksen tuomitsematta, milloin:

1) rikosta on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä;

2) rikosta on tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä pidettävä anteeksiannettavana;

3) rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana ottaen huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi tai sen selvittämisen edistämiseksi, tekijän henkilökohtaiset olot, rikoksesta tekijälle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat; taikka

4) rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten johdosta olen-

naisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.
 —————

11 §

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Samoin on meneteltävä silloin, kun vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yhteydessä syytteen tai valmistavan tutkinnan kohteena olleen rikoksen tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöönottamisen johdosta. Jos rangaistukseksi tuomitaan sakko tai nuorisorangaistus, vapaudenmenetys on kohtuullisessa määrin, sakosta kuitenkin vähintään vapauden menetystä vastaavan ajan pituisena, otettava huomioon vähennyksenä tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 199 .

4.

Laki**rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/93) 2 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat 22 päivänä joulukuuta 1995 annetussa laissa (1639/95), seuraavasti:

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuihin, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen rangaistukseen, oheissakkoon, nuorisorangaistukseen, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/91) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään

myös tiedot ratkaisuihin, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto

1) ehdollisesta rangaistuksesta, oheissakosta, nuorisorangaistuksesta, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

5.

Laki**rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/73) 8 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 27 päivänä maaliskuuta 1992 annetussa laissa (273/92), seuraavasti:

8 §

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka yhdyskuntapalvelun kokeilemisestä annetun lain (1105/90) nojalla yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annetun lain (/) nojalla nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtä-

vää. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

6.

Laki

eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta 30 päivänä joulukuuta 1946 annetun lain (894/46) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 14 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1106/90), seuraavasti:

1 §

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka yhdyskuntapalvelun kokeilemisestä annetun lain (1105/90) nojalla suorittaa yh-

dyskuntapalveluun kuuluvaa työtä tai nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annetun lain (/) nojalla suorittaa nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

2.

Laki

rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain voimaannpanemisesta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 15 a §, sellaisena kuin se on 23 päivänä maaliskuuta 1990 annetussa laissa (301/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 a §

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, virallinen syyttäjä saa sen lisäksi, mitä 15 §:n 2 momentissa on säädetty, jättää syytteen ajamatta, milloin:

1) oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat; taikka

2) rikos ei rikosten yhtymistä koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

15 a §

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, virallinen syyttäjä saa sen lisäksi, mitä 15 §:n 2 momentissa *säädetään*, jättää syytteen ajamatta, milloin:

1) oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon *tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu* tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, *tekijän* henkilökohtaiset olot, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat; taikka

2) rikos ei *yhteisen rangaistuksen määräämistä* koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 . _____

3.

Laki

rikoslain 3 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 momentti ja 11 §, sellaisina kuin ne ovat, 3 luvun 5 §:n 3 momentti 23 päivänä maaliskuuta 1990 annetussa laissa (302/90) ja 11 § 2 päivänä heinäkuuta 1973 annetussa laissa (577/73), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

Perusteista, jotka poistavat teon rangaistavuuden tai sitä vähentävät

5 §

Tuomioistuimien saa jättää rangaistuksen tuomitsematta, milloin:

1) rikosta on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä;

2) rikosta on tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä pidettävä anteeksiannettavana;

3) rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana ottaen huomioon tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi tai sen selvittämisen edistämiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat; taikka

4) rikos ei rikosten yhtymistä koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

Tuomioistuimien saa jättää rangaistuksen tuomitsematta, milloin:

1) rikosta on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä;

2) rikosta on tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä pidettävä anteeksiannettavana;

3) rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana ottaen huomioon *tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi* tai sen selvittämisen edistämiseksi, *tekijän* henkilökohtaiset olot, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat; taikka

4) rikos ei *yhteisen rangaistuksen määräämistä* koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään.

11 §

Jos määräaikainen vapausrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsot-

11 §

Jos määräaikainen *vankeusrangaistus* tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

tava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Samoin on meneteltävä silloin, kuin vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yhteydessä syytteen tai valmistavan tutkinnan kohteena olleen rikoksen tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöönottamisen johdosta. Jos rangaistukseksi tuomitaan sakko tai *virantoimitusero*, vapaudenmenetys on kohtuullisessa määrin, kuitenkin vähintään vapauden menetystä vastaavan ajan pituisena, otettava huomioon vähennyksenä tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Samoin on meneteltävä silloin, kun vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yhteydessä syytteen tai valmistavan tutkinnan kohteena olleen rikoksen tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöönottamisen johdosta. Jos rangaistukseksi tuomitaan sakko tai *nuorisorangaistus*, vapaudenmenetys on kohtuullisessa määrin, *sakosta* kuitenkin vähintään vapauden menetystä vastaavan ajan pituisena, otettava huomioon vähennyksenä tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

4.

Laki**rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/93) 2 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat 22 päivänä joulukuuta 1995 annetussa laissa (1639/95), seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuksista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen rangaistukseen, oheissakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/91) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuksista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuksista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen rangaistukseen, oheissakkoon, *nuorisorangaistukseen*, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/91) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuksista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto
 1) ehdollisesta rangaistuksesta, oheissakosta, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto
 1) ehdollisesta rangaistuksesta, oheissakosta, *nuorisorangaistuksesta*, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

Tämä laki tulee voimaan *päivänä*
kuuta 199 .

5.

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/73) 8 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 27 päivänä maaliskuuta 1992 annetussa laissa (273/92), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain (1105/90) nojalla yhdyskuntapalveluun tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun kuuluvaa työtä. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain (412/74) 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun kuuluvaa työtä suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

Tämän lain nojalla korvataan lisäksi esinevahinko, jonka yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain (1105/90) nojalla yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistuksesta annetun lain (/) nojalla nuorisorangaistukseen tuomittu on aiheuttanut palvelupaikan järjestäjälle tai sivulliselle suorittaessaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää. Palvelupaikan järjestäjälle korvataan myös se, mitä tämä on joutunut sivulliselle vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella maksamaan yhdyskuntapalveluun tai nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää suorittaessa aiheutetusta vahingosta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

6.

Laki

eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta
annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta 30 päivänä joulukuuta 1946 annetun lain (894/46) 1 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 14 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1106/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka yhdyskuntapalvelun kokeilemisestä annetun lain (1105/90) nojalla suorittaa yhdyskuntapalveluun kuuluvaa työtä.

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka yhdyskuntapalvelun kokeilemisestä annetun lain (1105/90) nojalla suorittaa yhdyskuntapalveluun kuuluvaa työtä *tai nuorisorangaistuksen kokeilemisestä annetun lain (/) nojalla suorittaa nuorisopalveluun kuuluvaa työtä tai tehtävää.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Luonnos

Asetus

nuorisorangaistuksen kokeilemisesta

Oikeusministerin esittelystä säädetään nuorisorangaistuksen kokeilemisesta päivänä kuuta 199 annettun lain (/) 13 §:n nojalla:

1 §

Soveltaamisala

Nuorisorangaistus pannaan täytäntöön siten kuin tässä asetuksessa säädetään.

2 §

Täytäntöönpanoviranomainen

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta vastaavat oikeusministeriön vankeinhoito-osasto sekä kihlakunnanvoudi ja nimismies.

3 §

Täytäntöönpanokirja

Nuorisorangaistuksen tuominnut tuomioistuimien tallentaa ratkaisun tiedot tuomiolauselmajärjestelmään. Täytäntöönpanokirjana on ratkaisun tiedot sisältävä tuloste. Täytäntöönpanokirjasta on voimassa, mitä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 a ja 8 a §:ssä säädetään.

Kun korkein oikeus tuomitsee nuorisorangaistuksen, täytäntöönpanokirjana on jäljennös päätöksestä.

4 §

Ilmoitusten lähettäminen

Tuomioistuimen on ilmoitettava nuorisorangaistuksesta tuomiolauselmajärjestelmän välityksellä oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle siten kuin vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 §:ssä säädetään.

Vankeinhoito-osaston on hankittuaan selvi-

tyksen tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta toimitettava täytäntöönpanokirja viipymättä tuomitun asuinpaikan kihlakunnanvoudille tai nimismiehelle.

Korkeimman oikeuden antamasta hovioikeuden päätöksen täytäntöönpanon kiello- tai keskeytysmääräyksestä vankeinhoito-osaston on ilmoitettava heti sille kihlakunnanvoudille tai nimismiehelle, jolle täytäntöönpanokirja on toimitettu.

5 §

Suostumus lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpanoon

Nuorisorangaistukseen tuomitun, joka suostuu tuomion täytäntöönpanoon, vaikkei päätös ole saanut lainvoimaa, on annettava suostumuksensa asuinpaikkakuntansa kihlakunnanvoudille tai nimismiehelle, jonka on ilmoitettava suostumuksesta viipymättä oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle. Vankeinhoito-osaston on edelleen ilmoitettava suostumuksesta asian ratkaisseelle tuomioistuimelle tai, jos suostumus on annettu valitusajan päättymisen jälkeen, muutoksenhaku-tuomioistuimelle.

6 §

Toimeenpanosuunnitelman laatiminen

Saatuaan täytäntöönpanokirjan kihlakunnanvoudin tai nimismiehen on ilmoitettava nuorisorangaistukseen tuomitulle päivä, jonka kuluessa tämän on viimeistään ilmoitauduttava nuorisorangaistuksen toimeenpanosta vastaavassa Kriminaalihuoltoyhdistyksen aluetoimistossa toimeenpanosuunnitelman laatimista varten. Määräpäivää ei

ilman erityistä syytä saa määrätä kauemmaksi kuin 14 päivän päähän ilmoituksen tekemisestä. Määräpäivästä on ilmoitettava Kriminaalihuoltoyhdistyksen aluetoimistolle ja samalla lähetettävä sille täytäntöönpanokirja.

7 §

Toimeenpanosuunnitelman sisältö

Toimeenpanosuunnitelmassa tulee määrätä, miten usein ja millä tavoin tuomitun on oltava yhteydessä valvojaansa, nuorisopalvelun palvelupaikka, aikataulu ja palvelun suorittamistapa.

8 §

Tiedoksianto

Toimeenpanosuunnitelma on viipymättä annettava tuomitulle tiedoksi siten kuin haasteen tiedoksi antamisesta säädetään.

Kun toimeenpanosuunnitelma on annettu tiedoksi nuorisorangaistukseen tuomitulle, Kriminaalihuoltoyhdistyksen on ilmoitettava tiedoksiantopäivä oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle.

9 §

Toimeenpanokirja

Kriminaalihuoltoyhdistys pitää kunkin nuorisorangaistuksen suorittamisesta kirjaa (*toimeenpanokirja*) siten kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää.

Nuorisorangaistuksen päätyttyä Kriminaalihuoltoyhdistyksen tulee lähettää täytäntöönpanoasiakirjat sekä toimeenpanokirja oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle.

10 §

Etsintäkuulutus

Jos nuorisorangaistukseen tuomittua ei tavata eikä hänen oleskelupaikkaansa ole voitu saada selville, kihlakunnanvoudin tai nimismiehen on toimitettava täytäntöönpanoasiakirjat oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle. Vankeinhoito-osasto antaa tuomitusta etsintäkuulutuksen, jonka mukaan häntä on kehotettava määräpäivään mennessä ottamaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoa varten yhteyttä täytäntöönpanosta

vastaavaan kihlakunnanvoutiin tai nimismieheen uhalla, että nuorisorangaistuksen uusi käsittely pannaan muussa tapauksessa vireille.

11 §

Nuorisopalvelupaikat

Nuorisopalvelu voidaan suorittaa julkisyhteisön tai julkisoikeudellisen yhdistyksen taikka muun voittoa tavoittelemattoman yhteisön tai säätiön tehtävissä.

Kriminaalihuoltoyhdistyksen on tehtävä 1 momentissa tarkoitetun yhteisön tai säätiön kanssa nuorisopalvelun toteuttamisesta sopimus, jossa määritellään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet sekä palvelupaikan yhdyshenkilö.

12 §

Valvojan määrääminen

Valvojaksi määrätään Kriminaalihuoltoyhdistyksen työntekijä. Erityisestä syystä voidaan Kriminaalihuoltoyhdistyksen työntekijän avuksi määrätä muu tehtävään sopiva ja siihen suostunut henkilö, jolle voidaan valtion varoista suorittaa palkkio ja kulukorvauksia.

Kriminaalihuoltoyhdistys voi tuomittua kuultuaan painavasta syystä määrätä tuomitulle uuden valvojan, jos valvoja ei voi vaikeuksista hoitaa tehtävänsä tai toimeenpanosuunnitelman toteuttaminen sitä muuten vaatii.

13 §

Valvojan tehtävät

Valvojan tulee:

1) tukea valvottavaansa jokapäiväisestä elämästä selviytymisessä ja kasvussa vastuullisuuteen;

2) olla yhteydessä valvottavaan toimeenpanosuunnitelmassa määrättyllä tavalla;

3) olla tarpeen mukaan yhteydessä valvottavan huoltajaan;

4) pitää yhteyttä nuorisopalvelupaikkaan; ja

5) ilmoittaa Kriminaalihuoltoyhdistykselle valvonnan ja nuorisopalvelun edistymisestä sekä toimeenpanosuunnitelman määräysten rikkomisesta.

Tehtävissään valvojan on toimittava siten, ettei tuomitulle tai hänen läheisilleen aiheudu valvonnasta tarpeetonta haittaa.

14 §

Ilmoitukset rangaistuksen uutta käsittelyä koskevassa asiassa

Syyttäjän on ilmoitettava pyynnön tehneelle Kriminaalihuoltoyhdistyksen aluetoimistolle päätöksestään olla esittämättä tuomioistuimessa vaatimusta nuorisorangaistuksen käsittelemisestä uudelleen.

Kun vaatimus nuorisorangaistuksen käsittelemiseksi uudelleen tulee vireille asiassa, jossa on haettu muutosta, tuomioistuimen tulee ilmoittaa siitä muutoksenhakutuomioistuimelle.

Tuomioistuimen tulee lähettää Kriminaalihuoltoyhdistykselle ja oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle ilmoitus päätöksestään, jolla se on tuominnut nuorisorangaistuksen sijasta muun rangaistuksen.

15 §

Matkakustannukset

Kriminaalihuoltoyhdistys maksaa hakemuksen perusteella nuorisorangaistuksen suorittamisesta aiheutuneet kohtuulliset matkakustannukset.

16 §

Tarkemmat määräykset

Oikeusministeriö antaa tarkempia määräyksiä tämän asetuksen täytäntöönpanosta ja vahvistaa kaavat tarvittaville asiakirjoille.

17 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

